

Partija — neizsikstošs daiļrades iedvesmas avots

Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongress! Tas bija mūsu sasniegumu un arī trūkumu atklājējs, tas ir mūsu Ļeņina-Staļina partijas politikas mērķtiecīgās darbības rezultātu rezumējums un ceļa vadonis katram, kas grib kopsolī ar padomju tautu doties lielajā, nemīgtajā kustībā uz priekšu, uz progresu. To labi raksturo izcilā padomju rakstnieka Vsevoloda Višņevska vārdi, ko viņš saka par partiju: «Krievu tauta uzticējusi savu likteni Ļeņina-Staļina partijai, jo tajā viņa saskata mūsu laikmeta prātu, godu un sirdsapziņu. Krievu tauta devās līdz bojševiku partijai pa ceļu, ko bija norādījuši Ļeņins un Staļins, un saliedēja ap sevi visas mūsu valsts tautas zem komunisma celšmes karoga.»

Partijas lēmumi ideoloģiskajos jautājumos vienmēr apgaismojuši arī teatra darbiniekiem tādas problēmas, bez kuru atrisināšanas isti pilnvērtīga jaunrade nav iespējama.

Kas bieži vien ir bijis galvenais traucēklis mūsu, padomju teatru darbinieku cilvā uz pilnvērtīgu bojševika tēla radīšanu? Uz šo jautājumu izsmēloši atbild G. M. Maļenkova savā VK(b)P CK pārskata referatā partijas XIX kongresam: «Literatūrā un mākslā vēl parādās daudz viduvēju, bālu un dažreiz vienkārši halturas darbi, kas izkropļo padomju īstenību. Dažu rakstnieku un mākslinieku daiļradē daudzpusīgā un rošīgā padomju tautas dzīve attēlta gūdi un garlaicīgi.» Šāda rakstnieku, it sevišķi dramaturgu, nepareiza pieeja mūsu dzīves parādībām saistīta arī ar kritikas vājo iedarbības spēku. Padomju teatra darbiniekiem katrs mākslas darbs jāvērtē ar mērauklu — vai šis darbs atbilst Ļeņina-Staļina partijas idejām, vai tas sekmē padomju cilvēku audzināšanu komunisma garā.

Mans pēdējais darbs — Viljama Sekspira trāģedija «Otello» inscenējums. Tas parāda daudz izdomas, pūli un enerģijas, lai uz padomju skatuves parādītu pilnasinīgu lielā angļu dramaturga tēlu. Mani aizrāva Sekspira darba plašais vēriens. Otello tēls mums dārgs kā cilvēks, kas cīnījās par tādu dzimtenes ideālu, kurā nebūs ne apspiešanas, ne asinainu karu, kurā tautai jācīnās par labāku nākotni.

Insceņējot padomju lugas, man bija iespēja augt ne tikai kā režisoram, pa-

domju teatra darbiniekam, bet, galvenokārt, kā padomju cilvēkam. Iestudējot L. Rachmanova lugu «Nemierīgais vecums», N. Pogodina «Kremlja kurantus», K. Simonova «Divas Amerikas», S. Michalkova lugu «Komponists Ilja Golovins», J. Galana «Zem zelta ērgļa», A. Korneičuka «Irbenāju bīrzalu» un «Ukrainas stepēs», N. Virtas «Kaut kur Eiropā», A. Afionogenova «Mašeņku», kā savu galveno uzdevumu stādīju — mākslinieciskos tēlos, viņu rīcībā un domās atklāt Ļeņina-Staļina partijas cēlās idejas, kuras saliedē cilvēci cīņā pret progresu naidnieku uzbrukumiem, kuras iedvesmo padomju ļaudis jauniem darba sasniegumiem. Padomju valsts vēsturiskā uzvara Lielajā Tēvijas karā, mūsu Dzimtenes izcille panākumi tautas saimniecības attīstībā, lielo komunisma celtnu būves — viss tas spīdoši apliecina Ļeņina-Staļina partijas ideju nepārvaramā spēka izpausmi.

A. Čehova lugas «Krišu dārzs» varone Ana sapņo par nākotni: «Rudens vakaros mēs lasīsim, izlasīsim daudz grāmatu, un mūsu priekšā atvērsies jauna, brīnīšķīga pasaule...» Tagad šī brīnīšķīgā pasaule ataut mūsu priekšā kā daudzu paaudžu iecerēts, bet tikai tagad realizēts sapnis. Un varu būt bezgalīgi laimīga, ka arī es esmu varējusi kaut mazu daļiņu sava darba ielikt visas tautas kopīgi darinātajā veiksmju pūrā.

Partijas XIX kongress, kurā ar jaunu spēku izpaudās mūsu partijas genialo domu un ideju triumfs, savīņos dramaturgu sirdi, dos iespēju teatrim radīt jaunus mūsu laikmeta darba varoņus, tiks mūsu skatītājam vēl vairāk iemīļot padomju teatru un kino, kas tiem jau kļuvis par dzīves nepieciešamību.

Padomju teatru režisoriem un aktieriem nepietiek tikai ar savas meistartības papildināšanu. Ir jā rūpējas arī par katru mākslinieka garīgās kultūras un etiskās stājas tālāku attīstīšanu. Šajā jautājumā ir vēl daudz kas, par ko pārdomāt. Tikai tad mēs varēsim audzināt, veidot un pareizi virzīt mūsu skatītāju, sekmīgi cīnīties par komunismu, ja paši dziļi izpratisim un apgūsim Ļeņina-Staļina partijas cildenās idejas.

Vera Baljuna,
LPSR Nopelniem bagātā
mākslas darbiniece,
Staļina premijas laureate

Mūsu cildenais uzdevums

Kopā ar visu padomju tautu arī literatūras un mākslas darbinieki Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresa dienas ar pačiatību domāja par mūsu Dzimtenes milzīgajiem sasniegumiem un grandiozajiem uzdevumiem komunisma celtniecībā. Dīzās perspektīvas, neredzēti plašais radošā darba kāpinājums visās dzīves un arī daiļrades jomās, ko paver kongresā pieņemtais jaunais piektās piecplāns, arvien tālāk pārveido Dzimtenes dabu, virzīs uz priekšu tautas saimniecības plauksmi, socialistisko kultūru. Tam līdzī strauji augs padomju cilvēki, viņu garīgo interešu loks, viņu prasības mākslā.

Mūsu cildenais uzdevums ir pareizos un patiesos mākslas tēlos atspoguļot padomju cilvēku daudzpusīgo dzīvi, tās nepārraukto augšupeju, tās celtņnieku raksturu jaunās iezīmes, komunistiskās morāles izpausmes kolektīvā, katrā atsevišķā cilvēkā.

Sajā sakarībā mākslinieku daiļradē izšķirēja nozīmi ir biedra G. Maļenkova norādījumiem Centralās Komitejas pārskata referatā par tipiskā parādīšanu mākslā.

Partijas lēmumi par ideoloģiskajiem jautājumiem, raksti «Pravdā» vienmēr palīdzējuši un palīdz padomju māksliniekiem pārvarēt trūkumus un kļūdas savā darbā, apgaismo pareizo ceļu, pa kuru ejot, mēs varam radīt Staļina laikmeta cienīgas skulptūras, gleznas, celtnes, skatuves mākslas tēlus, daiļliteratūras grāmatas, simfonijas un operas.

Arī Padomju Latvijas mākslas uzplaukums ritējis pastāvīgā partijas atbalstā. To liecina, piemēram, arī republikaniskās tēlotājas mākslas izstādes, kurās, salīdzinot ar pirmajiem pēckara gadiem, tagad redzams, ka daudz Latvijas mākslinieki ievērojamā tuvojusies dzīvei, rūpnīcu, fabriku un kolchozu darbu pirmstadiņiem. Tas devis iespārdus un materiālus, lai viņi varētu ķerties pie dziļi nozīmīgu temu risināšanas.

Tāpat kā citas brālīgās padomju republikās, arī Latvijā ne vien piedzi-

vojuši mākslas meistari, bet arī daudzi jaunās paaudzes gleznotāji un skulptori savus darbus veltī visas progresīvās cilvēces dižo vadoņu Ļeņina un Staļina tēliem.

Kopā ar tēlnieku Jāni Briedi man uzticēts grūts un savijpojošs uzdevums — izveidot biedra Staļina monumentu, ko uzstādīs Rīgā jaunizveidotajā Komunaru laukumā. Patlaban mēs strādājam pie biedra Staļina skulpturālā tēla, ko izlietosim kā darba modeļi monumentam. Pilnīgā atveidojumā Staļina tēls būs izliets bronā, ap 6 metrus augsts; to novietos uz apmēram 12 metrus augsta pulēta granīta postamenta, ko projektē arhitekts K. Plūksne. Skatot biedra Staļina tēlu socialistiskās Rīgas centrā, republikas darbaļaudis, Padomju Dzimtenes patriots, dziļā mīlā, pateicībā un cildējumā izjutīs viņa genija spēku, viņa nopelnus cīņā par mieru un demokrātiju, par darbaļaudžu laimi visā pasaulē.

Partijas XIX kongresa dienas, biedra Staļina runa tā noslēguma sēdē, padomju ļaužu pašizliedzīgais darbs jaunās piecplāna uzdevumu realizēšanā, miera cīņā kustība šķērsmēs pret imperialistu nodomiem izraisīt jaunu pasaules karu, — viss tas iedvesmo mūsu daiļradi, palīdz atrisināt idejiskās un mākslinieciskās leceres.

Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienai veiktajā republikas tēlotājas mākslas izstādē, ko drīzumā atklās Rīgā, redzēsim Latvijas mākslinieku labākos darbus. Mēs visi sirsnīgi vēlamies, lai šīs izstādes idejiskais un mākslinieciskais līmenis pārspētu agrākos gados sasniegtos. Vai tas mums izdēvies, to rādīs skatītāju un kritikas atzīnumi, atgādinot, ka padomju mākslinieki nedrīkst samierināties ar jau gūtajiem panākumiem.

Kopā ar partiju un tautu mums nepārtraukti jācīnās, lai jaunajā piecplānā arī māksla uzrādītu arvien straujāku augšupeju.

Aleksandra Briede,
skulptore

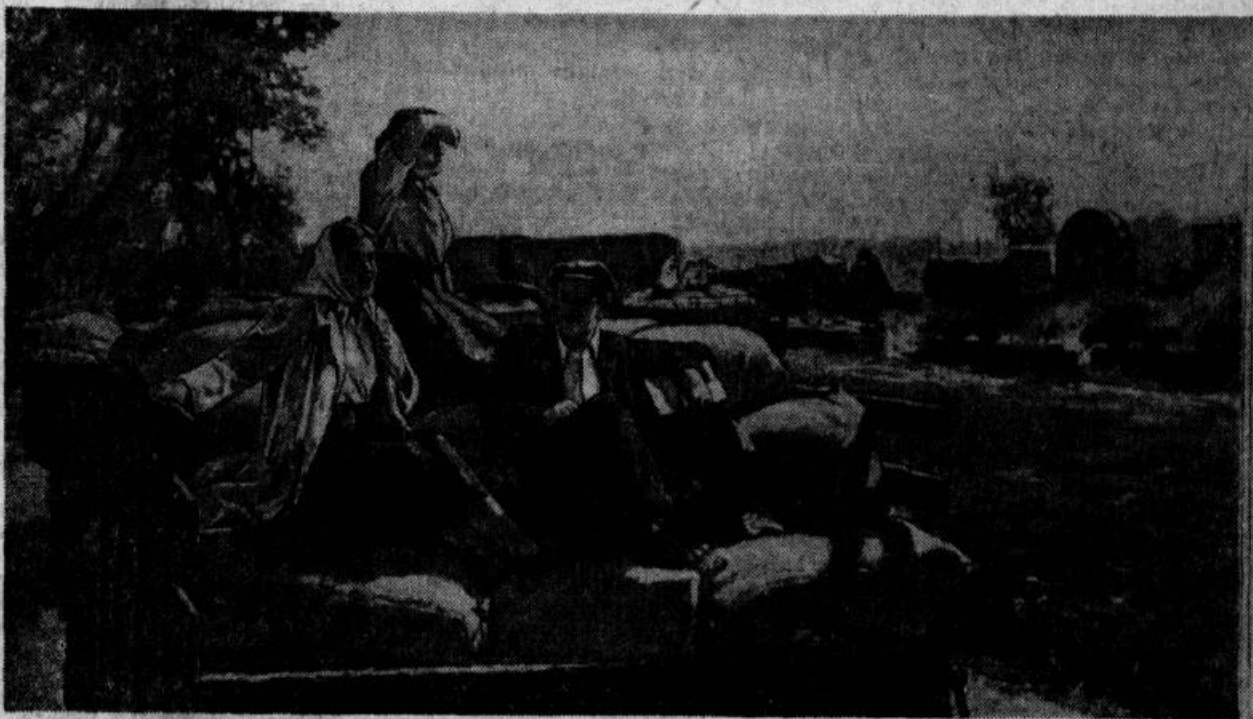
Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

26. OKTOBRĪ

Nr. 43 (406)

Vladimirs Kozlins

«Pie pārbrauktuves»

Karogs, kas izmests pār bortu

A. LIDUMS

Partijas XIX kongresā biedrs Staļins izsmēloši raksturoja mūsaiiku buržuazijas politisko seju.

«Agrāk buržuazija atļāvās būt liberāla, aizstāvēja buržuaziski demokrātiskas brīvības un tā radīja sev popularitāti tautā. Tagad no liberalisma nav palicis ne vēsts. Nav vairs tā saucamās «personas brīvības», — personas tiesības atzīst tikai tiem, kam ir kapitāls, bet visus pārējos pilsoņus uzskata par cilvēku jēvēli, kas der tikai ekspluatācijai. Samīdīts cilvēku un nāciju līdztiesības princips, tas aizstāts ar ekspluatatoriskā mazākuma pīntiesības un ekspluatējamā pilsoņu vairākuma beztiesības principu. Buržuaziski demokrātisko brīvību karogs izmests pār bortu.»

Policista nūja šodien vairāk nekā jebkad kļuvusi par imperialisma pasaules simbolu.

Pilnā gaitā norit kapitalistisko valstu fašizācija. Fašisma lietuvēns uzgūlies tautām. Un vissmagāk tā slogu izjūt aizokeana «demokratijas parādīzē» — Amerikas Savienotajās Valstīs.

Tiesām, vienkāršais amerikānis — mūsu laika biedrs ir brīvs vienīgi no darba, nodrošināts iztikas un elementārām demokrātiskām tiesībām. Toties viņš ir gaužām nebrīvs no gangsteriem un reketiēriem, kukluksklana un Melnā leģiona, pretamerikaniskās darbības izmeklēšanas komisijas, spiegiem, provokatoriem un žandarmiem.

Visspilgtāk ASV fašizācija, «ekspluatējamā pilsoņu vairākuma» beztiesība izpaužas, šim vairākumam saskarties ar Federālo izmeklēšanas biroju, kas gluži pamatoti iesaukts par amerikāņu gestapo.

Ilgu laiku buržuaziskā prese mēģināja iztēlot Federālo izmeklēšanas biroju kā organizāciju, kas noderbojas galvenokārt ar nozīlegumu atklāšanu. Tagad ne Huvers — FIB direktors, — nedz arī viņa saimnieki, vairs neuzskata par vajadzīgu slēpt šī «biroja» darbības istos nolūkus. Kādā no savām runām kongresā Huvers atklāti paziņoja, ka Federālajam izmeklēšanas birojam jāveic jauni uzdevumi, starp citu, jāizmeklē «monopolu sūdzības», citiem vārdiem sakot, — jāapspiež visi tie, kas cīnās pret monopolu patvaļu, pret imperialistiskās ekspluatācijas asinainajām orgānijām.

Lai veiktu šos uzdevumus, Huvers pēc Himlera parauga līcis sastādīt milzīgu kartoteku, kas nosaukta par «Sabiedriskās drošības indeksu». Kā ziņo amerikāņu prese, šajā kartotekā un Federālā izmeklēšanas biroja daktiloskopskajā katalogā jau sakopots apmēram 100 miljonu personālo kartiņu un ASV pilsoņu pirkstu nospiedumu...

Kādas iespējas paver šī velnišķīgā sistēma, nav grūti iedomāties. Jau tagad ASV presei negribot jāatzīst, ka, pieņemot darbiniekus, uzņēmēji pieprasa par viņiem ziņas Federālajā izmeklēšanas birojā. Līdz ar to ikvienam vairāk vai mazāk demokrātiski noskaņotam amerikānim, lai arī kādas būtu viņa spējas, un zināšanas, ceļš uz darbu un iztiku ir slēgts.

Policējiskā patvaļa Amerikas Savienotajās Valstīs ieguvusi tādu vērienu, ka pat daži buržuaziskie laikraksti, cenždamies saglabāt savu «demokrātisko» izkārtni, spiesti pacelt balsi pret amerikāņu gestapo «pārmērībām».

«Jūs ejat savās dārišanās, un pēkšņi slepenpolicijas aģents sagrābj jūs un izkrata... Jūs sēžat mājās savas gīmenes vidū — pēkšņi ielaužas policisti, izkrata jūsu māju...» Šis citāts patapināts no žurnālā «American» ievietotā raksta, kuram ir ļoti zīmīgi epakšvirsraksti: «Nelikumīga ielaušanās mājās un kratīšana», «Telefona sarunu noklausīšanās», «Naudas izspiešana», «Nelikumīga apcietināšana», «Vardarbība un spīdzināšana».

Spilgtu policējiskās varmācības paraugu aprakstījis žurnāls «Coronet»: ASV pilsoņa Roberta Holla mājās, kad viņš atpūlās pēc darba, ielaužas policisti. Bez jebkāda apcietināšanas ordeņa viņi uzlika tam roku dzelžus un aizveda. Kad mašina apstājās pie cietuma vārtiem un Holls izkāpa no tās, policisti nežēlīgi piekāva viņu. Pēc tam Hollu pusdzīvu ievīlka cietumā, kur viņš, nenākdams pie siera, drīz vien nomira.

Vēl drausmīgākas ir Federālās izmeklēšanas biroja aģentu un policistu «nopratināšanas» metodes. Kā ziņo tiesu reportieris Levalns un citi labi informēti autori, šo metožu vidū ir gan spīdzināšana ar gaisu un bezmiegu, ar ķīmiskiem preparātiem, kuras ieliecinā asinis vai zem ādas, gan «zelta zivtiņas parādīšana», kas policijas žargonā nozīmē negantu piekaušanu, gan ievietošana tvaika kamerās, siltuma kamerās, gāzes kamerās...

Amerikāņu gestapo ļaundarbības nav vienīgais fakts, kas apliecina buržuazijas atkāpšanos no «brīvības, vienlīdzības un brālības» principiem, kurus tā kādreiz aizstāvējusi. Tāpat kā visas kapitalistiskās zemēs, Amerikas Savienotajās Valstīs nemīgtīgi pastiprinās monopolistisko apvienību ekonomiskais spiediens uz strādnieku šķiru, sīkajiem un vidējiem fermeriem, sīkburžuaziju un daļu inteliģences. Līdztekus tam nepieredzēti plaši izvērtusies rašu dis-

kriminācija un progresīvo elementu vajāšana.

14 miljoni nēģeru Amerikas Savienotajās Valstīs dzīvo tādos pašos apstākļos kā «zemāko» rašu un tautību pārstāvi hitleriešu okupētajās teritorijās. Līnā tiesa ik gadus apriņ simtu ASV pilsoņu dzīvības. No šīs «tiesas» daudz neatšķiras arī oficiālās tiesas, kuras bieži vien piespriež nēģeriem nāves sodu tikai par to, ka viņu ādas krāsa ir melna. Nekad cilvēce nepildos amerikāņu vandāļiem tiesas viru mantijās septiņu melnādaino Martinsvilas jaunekļu noslepkavošanu.

Ar nepārspējamu cinismu Amerikā organizēta arī progresīvo elementu vajāšana. Nekautrīgi cildinādams savu «nopelnus», ASV bijušais tieslietu ministrs Klarks publiski paziņoja, ka četros gados Amerikas Savienotajās Valstīs ieslodzīti cietumos 134.786 cilvēki, ārpus valsts robežām izraidīti tūkstoši ārzemnieku, apmēram 150 dažādas sabiedriskas organizācijas pasludinātas par «graujošām» un «antiamerikaniskām». Šiem faktiem, kas runā pīteiekami skaidru valodu, viņš varētu vēl pievienot pret komunistiem inscenētos nēģelīgos tiesas procesus, kas kā divi odiens pilieni līdzinās hitleriešu sarīkotajam Reichstaga dedzināšanas procesam Leipcigā. Tiesas process pret ASV kompartijas vadītājiem uz visiem laikiem apzīmogojis ar kaunu Amerikas Savienoto Valstu buržuazisko režīmu un tā justīciju...

Agresijā un fašismā buržuazija meklē izeju no strupceļa, kurā tā nonākusi. Jauna kara sagatavošana pret demokrātijas un socialisma nometnes valstīm un terors pret kapitalistisko zemju progresīvajiem elementiem — tādas ir imperialistiskās buržuazijas izmisuma politikas divas galvenās izpausmes.

Kapitalistisko valstu, un vispirms ASV buržuazija izmetusi demokrātisko brīvību karogu pār bortu. Bet šo brīvību atjaunošanā un attīstīšanā ir ieinteresētas tautas. Cīņa par demokrātiskām brīvībām, pret ielburžuazijas reakcionāro politiku reizē ir arī cīņa par mieru. Un tāpēc nav šaubu, ka ne vien komunistiskās un demokrātiskās partijas, bet arī visas pasaules progresīvie spēki pacels un droši nesīs uz priekšu šo demokrātisko brīvību karogu, pulcinādami ap to visplašākās tautu masas.

Tautas — pilsētu un lauku darbaļaudis, visu zemju godīgie cilvēki — arvien noteiktāk nostājas progresu spēku pusē. Un tā ir labāka ķīla šo spēku uzvarai — miera, demokrātijas un socialisma uzvarai visā pasaulē.

Partijas organizatoriskais ierocis cīņā par komunismu

P. PIZANS

Šī gada oktobris leies un paliks komunisma celtniecības vēsturē kā viena no visspilgtākajām lapās pusēm. Pirms partijas Kongresa publicētais biedra Stalīna ģenitālais radošais marksisma darbs «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā», Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongress, padomju tautu un visas progresīvās cilvēces vadona biedra Stalīna runa Kongresa noslēguma sēdē ir notikumi ar pasaulvēsturisku nozīmi. Kongresa lēmumus padomju ļaudis uzņēma ar nedalītu vienprātību, dziļu sajūsmu un patriotisku lepnumu par mūsu Dzimtenes varenību. Šie lēmumi ir jauna visas padomju tautas gribas izpausme, jauns spilgts apliecinājums partijas rindu tēraudcietajam kaušējumam, partijas un visas tautas nesagraujamai vienībai un interešu kopīgumam. Padomju dzīves īstenība vēlreiz apstiprināja biedra Stalīna 1946. gada 9. februārī teiktos vārdus, ka padomju sabiedriskā iekārta «apvieno bespartejiskos ar komunistiem vienā kopīgā padomju ļaužu kolektīvā».

Partijas XIX kongresa vēsturiskā nozīme izpaužas tāl apstākļi, ka kongresa lēmumos komunisma uzcēšana izvirzīta kā galvenais šodienas uzdevums. Vienīgi padomju tauta Lēnina-Stalīna partijas vadībā spējīga ne vien noteikt tik grandiozus uzdevumus, bet arī veikt tos. Rezumējusi savu darbu vēsturiski svarīgiem notikumiem un izcilām uzvarām pārgatāta laika posmā kopš partijas XVIII kongresa, mūsu partija palāvīgi raugās nākotnē. Komunisma celtniecības uzdevumu gatavā partija izvirzījusi jaunās, daudz augstākas prasības vispirms pati sev un visiem padomju ļaudīm. Šīs prasības skaidri un nepārprotami nosacītas partijas dzīves pamatlikumā, partijas Statutos.

Partijas XIX kongresā apstiprinātā Padomju Savienības Komunistiskās partijas Statutā iezīmē jaunu, augstāku etapu partijas organizatorisko principu attīstībā, un, atbilstoši jaunajiem uzdevumiem, prasa pacelt augstākā līmenī visu partijas masu politisko darbu. Kongress vienbalsīgi legalizēja gadu gaitā nobriedušo nepieciešamību precizēt mūsu partijas nosaukumu. Jaunais partijas nosaukums — Padomju Savienības Komunistiskā partija (PSKP) vispareizāk izteic partijas uzdevumu marksistisko saturu, vairāk atbilst Padomju Savienības valsts organu nosaukumiem. Partijas divējādais nosaukums — «komunistiskā» un «bolševīku» — vēsturiski radies pirms pieciem gadiem desmitiem sakarā ar cīņu pret meļņeviem. Tagad meļņeviku partija mūsu zemē sen jau nogājusi no skatuves, un līdz ar to partijas divējādais nosaukums zaudējis savu agrāko nozīmi.

Viena no raksturīgākām mūsu partijas īpatnībām slēpjas ne tikai tāl apstākļi, ka viņa audzina, vada, ledvesmo un organizē masas, balstoties uz revolucionāro teoriju un pareizu, tautas interesēm atbilstošu politiku. Jauna tipa partijas raksturīgākā īpatnība ir tās revolucionārā organizētība, laimam atbilstoši partijas iekšējās uzbūves principi. Organizētība, gaidītība, disciplīna, vienība un plašājos sakaros ar tautu slēpjas komunistu spēks un neuzvaramība. Lēnins aizrādīja, ka komunisti ir organizācijas ļaudis. Viņš mācīja, ka bez organizētības neespejama saskaņota miljonu rīcība, tai nebus sekmiņu. «Organizācija desmitkārs spēkus». Statutā ir partijas organizatoriskais ierocis cīņā par tautu laimi, par komunismu.

Vēsturiskās uzvaras, ko izcīnījusi mūsu valsts gan kauju laukos, gan mīlīgajā celtniecībā, gūtas vienīgi pateicoties milzīgajam masu organizācijas darbam, ko partija veica, realizējot biedra Stalīna ģenitālos norādījumus. Marksisms māca, ka teorija kļūst par materiālu spēku, līdzko to apgūst masas. Partija organizēja un vadīja šo tautas spēku, lai gāztu kapitalismu, noņemtu proletariāta diktatūru, likvidētu ekspluatāciju un uzceltu socialismu. Kā vēsturiskās cēlā zīmes mūsu ainiņā rindojas partijas kongresi: industrializācijas kongress, kolektivizācijas kongress; kongress — izvērstam uzbrukumam visā frontē: socialismu uzcēlošo uzvarētāju kongress un partijas astoņpadsmitais kongress. Šo kongresu lēmumi pārvērtās dzīves īstenībā vispirms tāpēc, ka tie bija pareizi un, otrkārt, tāpēc, ka partija nebija pasīvs vērotājs, bet gudrs savu rindu un visa darba pārkārtotājs un dedzīgs tautas masu tēvniecības un organizācijas cīņā par pieņemto lēmumu izpildi.

«Tagad Padomju Savienības Komu-

nistiskās partijas galvenie uzdevumi, — teikts šodien partijas Statutos, — ir uzcelt komunistisko sabiedrību, pakāpeniski pārejot no socialisma uz komunismu, nemitīgi celt sabiedrības materiālo un kultūras līmeni, audzināt sabiedrības locekļu internacionālisma un brālīgu sakaru nodibināšanas garā ar visu zemju darbaļaudīm, visnotaļ stiprināt Padomju Dzimtenes aktīvo aizsardzību pret tās ienaidnieku agresīvo rīcību».

Vadoties no komunisma celtniecības uzdevumiem, partija un tauta uzstāda komunistiem jaunās, vēl augstākas prasības. Šīs lielās politiskās un morālās prasības precīzi un skaidri nosacītas partijas Statutos, kuru projekta autors ir biedrs Stalīns.

Partijas Statutos apkopota un vispārināta milzīga partijas celtniecības, partijas organizatoriskā un sabiedriskā darba pieredze. Uz jautājumu, kas var būt par partijas biedru, — uz šo galveno jautājumu partijas celtniecībā Statutā atbild, ka par tādu «var būt katrs Padomju Savienības pilsonis, kas neeksploatē cita darba spēku, atzīst partijas programmu un Statutus, aktīvi veicina to realizēšanu, darbojas vienā ar partijas organizācijām un izpilda visus partijas lēmumus». Šai prasībā spilgti izpaužas Lēnina un Stalīna vairākkārtējie norādījumi par partijas biedra nosaukuma nozīmes nemitīgu ceļšanu, par partijas rindu tīrību, organizētību un viengabalainību, par komunistu atbildību partijas priekšā.

Partijas Statutos kļūstusi pilnīgāka partijas biedru pienākumu uzskaitē. Partija no saviem biedriem prasa kā acuraugu sargāt partijas vienību. Visā mūsu partijas cīņā un uzvaru vēsturē liecina, ka partijas un tautas ienaidnieki un nodevēji — trockisti un buchariņi — izplūdot gan kapitālistu, gan kukuļu, gan imperiālistisko valstu agentu uzdevumus, ne vienreiz vien centās izārdīt mūsu partijas svarīgāko stūrkmeni, tās rindu vienotību. Vienīgi biedra Stalīna ģenitālā tālredzība, dzelzs gribas spēks un milzīgais organizatora talants izjauc šos sabiedrības padibēnu negēlīgos nodomus. Partijas XIX kongress visai pasaulē nodemonstrēja tādu mūsu partijas rindu vienotību un viengabalainību kā vēl nekad agrāk.

Partijas rindu vienība un nesatricināmība vēl vairāk pāuks un nostiprināties, partijai pārkārtojot savu darbu saskaņā ar kongresa lēmumiem un atbilstoši jaunajām prasībām. Statutā noteik, lai katrs partijas biedrs būtu aktīvs cīnītājs par partijas lēmumu izpildi, paraugis citiem darbā un mācībā, aktīvs socialistiskā ipašuma sargs un valdītājs. Viņa pienākums diendienā stiprināt saites ar masām, jūtīgi atsaucies uz darbaļaužu prasībām, celt savu idejisko līmeni, levērot vienādu partijas un valsts disciplīnu visiem, atbilstoši kritiku un paškritiku, būt nesamierināmam ar trūkumiem, patiesam un godīgam partijas priekšā, neļaušot partijas un valsts noslēpumus, izpildīt partijas norādījumus par kadru pareizu izraudzīšanu.

Viena no raksturīgākām mūsu partijas Statutu īpatnībām ir maksimāla partijas iekšējās demokrātijas, partijas masu aktivitātes un pašdarbības atbalstīšana. Ceļot prasības partijas biedram, Statutā paver komunistam neierobežotas iespējas radošās iniciatīvas izpaušmei partijas politikas jautājumu apspriešanā. Partijas iekšējā demokrātija un paškritika palīdzēja partijai novērst daudzus jo daudzus trūkumus. Tomēr, kā to atzīmēja partijas XIX kongress, partijas politiskā darba līmenis vēl atpaliek no dzīves augošajām prasībām.

Lai mūsu gaita uz priekšu kļūtu vēl straujāka, lai jaunais piecgadu plāns pārvērstos īstenībā jo ātrāk, vajag izskaut visus tos jaunumus, kas aiztū mūsu attīstību. Viens no tādiem jaunumiem ir nereti sastopamais ārējais spožums un reibonis no panākumiem. Biedrs Stalīns māca, ka mūsu skaistās dzīves sekmīgas attīstības nepieciešams priekšnoteikums ir, lai katrs padomju cilvēks diendienā paskrītiski rozumētu savu darba rezultātus, lai stingri pārbaudītu pats sevi un analīzētu savu darbu, virsīšķīgi atzītu savus trūkumus un kļūdas, pārdomātu, kā varētu strādāt vēl labāk, kā pilnveidot savas zināšanas, savu praktisko rīcību.

Paškritika ietilpst pašos mūsu partijas pamatos. Tā mums vajadzīga kā ūdens un gaiss, tā ir partijas un padomju sabiedrības attīstības svarīgākais likums.

«Mēs nevaram bez paškritikas. Nekādā ziņā nevaram, Aleksej Maksimovič. Bez tās nav novēršams sastinģums, aparata trūdēšana, birokratisma pastiprināšanās, strādnieku šķiras radošās rosmes aizkavēšana.» — tā 1930. gadā rakstīja biedrs Stalīns, atbildot Gorkijam uz viņa vēstuli jautājumā par to, ka paškritika var dot materiālu ienaidnieka propagandai.

Paškritika nenoliedzami dod materiālu ienaidniekam. Mūsu ienaidnieki vienmēr centās un arī turpmāk centīsies nomelnot, nozāķāt katru mūsu pasākumu. Viņi 1917. gadā, pēc Oktobra revolūcijas, pareģoja jo drīzu padomju varas galu, ar putām uz lūpām priecājās par mūsu grūtībām, norēja mūsu piegādes, mūsu panākumus, nemaz nerunājot par trūkumiem. Bet partija un padomju tauta tikai pavisnāja par šo mopšu gaudām un šakāju draudiem. Mēs gājām pa Lēnina un Stalīna nosprausto ceļu. Paškritika, savu trūkumu virsīšķīga atzīšana sekmēja mūsu kustību uz priekšu, uz komunismu.

Partijas Statutā nem savā aizsardzībā tos, kas patiesi un bezbaņģīgi kritizē trūkumus, droši skatās patiesībai acīs, pasargā tos no ārējā spožuma mīļtājiem, no uztūpīgām augstmaņiem, birokrātiem un mīļtājiem pašlavīnātājiem.

Kadā gan purvā nokļūtu padomju literatūra, māksla un zinātne, ja mūsu partijas Centrālā Komiteja laikus nebūtu atkāpusi nopietnos trūkumus ideoloģiskajā darbā, ja šos trūkumus nebūtu skārusi kritika, kā viens no ledarbigākajiem komunistiskās audzināšanas līdzekļiem?

Beidzamo gadu laikā mūsu partijas Centrālkomitejas organs «Pravda» publicēja virkni redakcijas rakstu par svarīgākajiem ideoloģijas jautājumiem: «Par kādu antipatriotisku teātra kritiku grupu»; «Pret literatūras kritikas nozāķāšanu»; «Pret ideoloģiskajiem izkropojumiem literatūrā»; «Par operu «Bogdāns Chmeļņickis»; «Parvārt dramaturģijas atpalcību». Principāla nozīme literatūras attīstībā bija «Pravda» publicētajai lasītāju grupas vēstulei sakarā ar V. Lāča romanu «Uz jauno krastu». Visi šie raksti liecēja, ka mūsu strādnieku ideoloģiskā darba, palīdzēja parvārt rutīnu, norādīja pareizo ceļu.

Biedrs Stalīns māca, ka mums pašiem jāatsedz un jāizlabo mūsu kļūdas, ja gribam virzīties uz priekšu, ka nav neviena cita, kas varētu tās atsegt un izlabot. Tāpēc partija paškritiku uzskata par vienu no visnopietnākajiem spēkiem, kas virza uz priekšu mūsu attīstību.

Mūsu ceļu uz komunismu apgaismo biedra Stalīna ģenitālais darbs «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā». No šī darba vadītes kongresa leclatā komisijai partijas programmas pārstrādāšanai, tā ir programma mūsu praktiskajai rīcībai jau šodien.

Pusgadsimta mūsu partija ir revolucionārās kustības priekšgalā, arvien vairāk cementējot savas rindas. Idejiski un organizatoriski viengabalaina, ar skaidru mērķi un vienotu rīcību partija šodien patiesām ir vienādu uzskatu cilvēku — komunistu brīvprātīga cīņas savienība, kas organizēta no strādnieku šķiras, darba zemnieku un darba inteliģences ļaudīm. No tās mācās visas brālīgās komunistu un strādnieku partijas ārpus mūsu valsts robežām.

Savā vēsturiskajā runā partijas XIX kongresā biedrs Stalīns teica: «Pēc tam, kad mūsu partija 1917. gadā sapņam varu, un pēc tam, kad partija veica reālus pasākumus kapitālistu un muļķnieku jūga likvidēšanai, brālīgo partiju pārstāvi, sajūsmīgi par mūsu partijas drosmi un panākumiem, nosauca to par pasaules revolucionārās un strādnieku kustības «Trieclenbrīgadi». Ar to viņi izteica cerību, ka «Trieclenbrīgades» panākumi atvieglos to tautu stāvokli, kuras smok kapitālisma jūga. Es domāju, ka mūsu partija ir attaisnojusi šīs cerības, it īpaši otrā pasaules kara periodā, ka Padomju Savienība, sagraudama vācu un japāņu fašistisko tirāniju, izglāba Eiropas un Azijas tautas no fašistiskās verdzības draudiem».

Kongresā pieņemto lēmumu izpilde vēl vairāk cels mūsu Dzimtenes varenību, socialistiskās līvalstis lomu miera un demokrātijas nostiprināšanā. Brālīgās komunistiskās un strādnieku partijas, visu zemju darbaļaudis, visa progresīvā cilvēce, apguvis mūsu pieredzi, vēl drošāk ies brīvības un progresu ceļu. Tā ir mūsu partijas XIX kongresa lielā starptautiskā nozīme.

Sākusies Latvijas padomju komponistu jaunrades skate

Vakar, 25. oktobrī, Valsts filharmonijas zālē ar simfonisku koncertu atklāja Latvijas Padomju komponistu savienības plenumu.

Sodien, plenuma turpinājumā, divi koncerti: plkst. 16.00 Valsts operas un baleta teātri un plkst. 19.30 Valsts universitātes lielajā zālē. Noslēguma koncerts rīt, 27. oktobrī, plkst. 20.00, Valsts konservatorijas zālē. Otrdien, 28. oktobrī, plkst. 12.00, Rakstnieku savienības zālē, Kr. Barona ielā 12, sāksies plenuma rezultātu apspriede, ko ievadīs Latvijas Padomju komponistu savienības atbildīgais sekretārs N. Grinfelds ar referātu par latviešu padomju komponistu jaunrades darbu aiztecējušā gadā. Diskusijās piedalīties aicināti visi klausītāji.

Uz plenumu ieradusies viesi: plaši pazīstamie komponisti, Stalīna premijas laureāti A. Arutjūnians un E. Kapps, Visucvienības Komunistu savienības sekretariāta pārstāvis komponists I. Iljins, Lietuvas Padomju komponistu savienības atbildīgais sekretārs A. Kleņickis, muzikas zinātniece Z. Kumpiene un īgaunu komponisti L. Austere un A. Stepanovs.

Pārvarēt atpalcību masu dziesmu jaunradē

No partijas XIX kongresa vēsturiskajiem lēmumiem par visas mūsu dzīves tālāku attīstību izriet jauni lieli uzdevumi arī Padomju Latvijas muzikas mērķiem. Aiz jaunās Stalīna piegādes grandiozās programmas skaitu arī mēs saskatām padomju tautas patriotisma apģērbtie darbi, kas lielā vadona nosprausto lecleru perspektīvu pārvērs par dzīves īstenību. Padomju tautas celtniecības centieni pilni radoša prieka, pacilātas ledvesmas. Ikatrā jaunā sasniegumā — lielā vai mazā — izpaužas mūsu virzīšanās uz priekšu, atspoguļojas jaunā uzvara pār veco, saskatāmas padomju ļaužu raksturu tipiskās īpašības, mūsu cilvēku plašais interešu loks, emocionālo pārdzīvoju un dziļums un daudzpusība.

Pats par sevi skaidrs, ka visam tam jāatspoguļojas konkrētos mākslinieciskos tēlos arī mūsu komponistu muzikā un, pirmkārt, masu dziesmā, kurai visātrāk un vispieņemamākā formā jāatsaucas dzīves aktūlajam pulsam, Padomju cilvēki meklēt meklē šodienas radošās īstenības atspoguļojumu patiesajos muzikālos tēlos, uzīver un aiznes līdzī savā darbā un atpūtā tās dziesmas, kas savilpo ar jūtu dziļumu, melodisko skaistumu, kas ar saturīgo vārdu un muzikas motīviem augstvērtīgā mākslinieciskā formā stāsta par padomju ļaužu diženajām uzvarām komunisma celtniecībā.

Tāču, ja salīdzinām to stāvokli, kādam vajadzētu būt masu dziesmu jaunradē, ar to, kāds faktiski ir, tad aina ir diezgan neapmierinoša. Pēdējos pāris gadus masu dziesma Latvijas Komunistu savienībā nav cēlā. Kūrā jaunradē masu dziesmu žanrā un uzrakstīto dziesmu samērā vāļe pānkūmi plašajos dziedātāju kolektīvos liecina par pilnīgi neapmierinošu stāvokli šajā svarīgajā muzikas nozarē, liecina par neizskaidrojamu pavisnību un bezatbildību attiecībā uz šo žanru. Nevar aizvērt acis tā fakta priekšā, ka pēdējā pusgadā nav komponēta neviena jauna masu dziesma, bet no pēdējo gadu komponētājam latviešu masu dziesmām neviena nav no koncertstrādēm paņēmta līdzī uz kolchoznieku, zvejnieku, strādnieku, studējošās jaunatnes sadzīvi, nav kļuvusi par īstu masu dziesmu. Izņēmums zināmā mērā ir M. Zariņa liriskā dziesma ar A. Krūķļa vārdiem «Vakars pie Lielupes». Ir gan sacerētas vairākas dziesmas, ko sabiedrība labprāt klausās, vai dzied mākslinieciskās pašdarbības dalībnieki. Bet tādas dziesmas, kaut arī visai labas un vajadzīgas, neatrisina masu dziesmas problēmu Latvijā tā, kā to ir paveikuši brālīgās republikās izcille dziesminieki Aleksandrov, Dunaievskis, Zacharovs, Solovjovs-Sedovs, Tuljokovs u. c., kuru spilgtākās melodijas dzied burtiski visa tauta un kas jāliek par pamatmērķi arī latviešu dziesminiekiem.

Starprepublikāniskā konference par masu dziesmu problēmām, kas notika Rīgā š. g. maijā, sniedza lielu palīdzību mūsu komponistiem un dziesminiekiem, apgalmoja daudzus šī žanra specifiskos jautājumus, deva jaunas ierosmes darbam. Taču savādi, ka no maija līdz oktobrim nav radusies neviena masu dziesma! Kādēļ? Tādēļ, ka konference pieņemto labo rezolūciju lielā atvilktnē un palāvās uz pašplūsmi. Nepieciešamo organizatorisko soļu vietā bija tikai dažī bīkli mēģinājumi.

Komponisti savu vārģo jaunradī masu dziesmu žanrā attaisno ar to, ka trūkst labu dziesmu tekstu. Tas tiesa, ar dziesmu tekstiem mums nevelcas, bet KS sadarbībai ar RS dziesas sekciju labākā gadījumā ir epizodisks faksturs. Šī sadarbība jāievirza noteiktās organizatoriskās formās, kas būtu vienādi saistošas kā komponistiem, tā dziesminiekiem, šai sadarbībai jābūt sistematiskai, praktiskai un radošai, bet mēs reizī pa reizī tikai lasām

presē KS pārmērtumus rakstniekiem, vai otrādi, kas liecina par to, ka neviena no šīm savienībām nav praktiski izvirzījusi un kārtojusi radošās sadarbības jautājumus. Būtu pilnīgi aplami teikt, ka dziesnieki neinteresējas par dziesmu jaunradī. Fr. Rokpelnis, P. Vilpils, A. Krūklis, A. Skalbe, V. Rūja u. c. arvien darbojas un grib strādāt dziesmu žanrā. Un nav viņu vaina, ja radošās savienības nestimulē viņu centienus. Sevišķi dziesnieks A. Krūklis pēdējos gados devis daudz dziesmu, kantātu un oratoriju tekstu, viņa panākumi šai darbā ir acīmredzami. Dziesnieka P. Vilpila sadarbība ar komponistu M. Zariņu deva latviešu muzikāli dziesmu ciklu «Padomju sievietē — miera cīnītāja». Vēl dziesniekiem ir pamaz veiksmes masu dziesmu tekstu sacerēšanā, taču nepāšaubāma ir viņu darba griba, ir apdāvināti cilvēki, ar kuriem sistematiski jāstrādā. Un pilnīgi lieka būs latviešu muzikā N. Grinfelds dziesma, sarakstīta starprepublikāniskās masu dziesmu konferences rezolūcijas tekstam (sk. viņa rakstu «Lit. un māksla», š. g. Nr. 42), ja viņš kā KS atbildīgais sekretārs vēltis vairāk uzmanības savienības organizatoriskajiem jautājumiem. Tas apstākļi, ka mums šobrīd vēl nav pietiekami plašu dziesnieku-dziesminieku kadru, ka komponisti vāļi apgūst masu dziesmu žanra specifiku, dod negatīvu spriedumu par līdzšinējo darbu šajā nozarē, bet pašam draudoša ir līdzšinējā bezdarbība, organizatoriskā nevarība, kas arī nākotnē nekā laba nesola.

Nekavējoties jāpanāk lūzums dziesnieku un komponistu sadarbībā. Jāpanāk lūzums arī pašu komponistu attieksmē pret dziesmu žanru. Raksturīgi, ka tieši pēc starprepublikāniskās konferences par masu dziesmu jautājumiem, kad šim žanram uzstādīja paaugstinātas prasības, latviešu komponisti no šī novada, var sacīt, pavisam pazuduši un mēģina pārorientēties uz citiem. Mūsu pazīstamo komponistu J. Ozoliņa, A. Zilinska, J. Mediņa, M. Goldina u. c. dziesmotās muzas ir aplūsušas. Varbūt tas ir paškritikas pilns jaunu ceļu un izteiksmes līdzekļu meklējumu laiks? Nē, KS tekošajā darbā nekas tamlīdzīgs neatspoguļojas. Vai nebūs pareizāki teikt, ka masu dziesmu žanra augstās idejiski mākslinieciskās prasības izsauc nedrosmīgu mūsu skapražos? Viens nogaida, ko teiks otrs, bet KS nogaida, ko katrs no viņiem teiks. Visi nogaida, klusē, bet dzīve tie strauji uz priekšu.

Latvijas KS ir jāizskauzī aplamā piepaa masu dziesmu jaunradē, kas izpaužas epizodiskumā, uzskatā, ka šos jautājumus var kārtot garāmejojot, vajās brīžos. Skaidrs, ka apgūt meistartību žanrā, kas prasa sevišķu domas koncentrētību, melodijas izteiksmīgo skaistumu, fantāzijas bagātību, idejisko asumu — visu to var panākt tikai nopietni, pastāvīgi un mērķtiecīgi strādājot.

Lai panāktu lūzumu masu dziesmu jaunradē, Komunistu savienībai jāpūlcina ap sevi un jāvada dziesnieku un dziesminieku darbs, visiem līdzekļiem jāsekmē komponistu un dziesnieku radošā sadarbība pie leclerētās tēmas risināšanas, jāpastiprina organizatoriskais darbs šajā nozarē, jāpanāk stāvoklis, lai masu dziesmu tapšana būtu KS vadības pastāvīgā kontrolē, saņemtu regulāru palīdzību un atbalstu.

Partijas XIX kongress bruņojis Padomju tautu ar skaidru tālākās darbības, komunistiskās sabiedrības celšanas programmu mūsu zemē. Studējot šī vēsturiskā kongresa materiālus, apziņoties savu atbildību tautas priekšā, augot idejiski un stiprinoties aroda meistartībā, mūsu komponisti spēš dot Padomju Latvijas darba tautai arī daudz labu masu dziesmu.

A. Darkevics

Staļina premijas laureāti

Silva Kaputikjana

pīgās komunisma idejas. Tas skaisti izteikts vienā no jaunākajiem krājuma dzejoļiem «Ceļu dziesma»:

Kaut reizēm pilsētās tu iesi,
Kur tev neviens nav pazīstams,
Sveiks tevi tā kā mīļu viesi
Ikkatra iela, katrs nams.
Cik varens prieks tad sirdī lejas,
Kad nākas svešās ielās iet,
Bet visur redzi jauzu sejas,
Kas tuvas, pazīstamas šķiet,
Un apkārt brāļu saimi jūti,
Kad satiecies ar ļaudīm šiem,
It kā tu visur mājās būtu
Kā savējā ar savējiem.

1947. gadā Silva Kaputikjana uz nelielu laiku bija iebraukusi Rīgā. Apmeklējot latviešu tautas lielā dzejnieka Raiņa kapu, redzot netālu no tā dusam armeņu karavīru, kas kritis, atbrīvojot Padomju Latvijas galvaspilsētu, viņa sacerējusi dzejoļi «Raiņa kaps Rīgā» par šo padomju tautu draudzību apstiprinošo ainu:

Es armeņu meita, es Dzimentei
dziedu,
Un ceļš man uz Latviju mīļš ir un
ierasts.
Es redzu, ka nenodziest gaisma pār
vietu,
Kur diženais Rainis dus mūžīgā
mierā.

Bet ko lai vēl krāšņāk, vēl
varenāk saku,
Kā vārdus, kas diženā laikmetā
dīga:
Se latviešu lepnumam Rainim dus
blakus
Jauns armeņu kareivis, kritis pie
Rīgas!

Silvas Kaputikjanas daiļradei raksturīgs pārdzīvojuma istums un spēks. Ikvienu aizkustinās liriskā «Mātes dziesmiņa», «Priekšvakars» u. c. dzejoļi, kas silti stāsta par padomju mātes laimi, tās gaļšajām izjūtām, apziņoties, ka mazie pilsoņi aug rosigai, priecīgai dzīvei, kuru neapņemsos kapitalisma rēgi, bezdarbs un trūkums.

Pie labākajiem dzejoļiem krājumā «Mani mīļie» pieder «Ticība». Pirmoreiz Sarkanajā laukumā nonākušā māzā zēna saruna ar māti par to, ka tur, kur Kremļa logā mirgo uguntiņa, dzīvo biedrs Staļins, ka viņš rūpējas par visiem, — bagāta jūtu niansēm, pilna padomju cilvēku mīlestības un pašpārliecības pret savu vadoni. Mātes un zēna tēli pārliecina ar savu dzīves patiesīgumu. Domas, kas līdzīgas šajā dzejoļī izteiktajām, nodarbinātu ikvienu padomju bērnu, kam pirmoreiz nāktos iet garām Kremlim.

Grāmatā «Mani mīļie» ir vairāki dzejoļi, kas liecina par Silvas Kaputikjanas māku vienkāršā, dažbrīd no pirmā acu uzmetiena šķietami nenozīmīgā nelielā padomju dzīves gleznā ietvert bagātu idejisku saturu. Tā dzejoļi «Miera balodis» divās četrpindās pastāsta par Padomju Armijas komandieri, uz kura platajam krūtīm starp ordeņiem un medaļām spārnus paļāvēģi sakļāvis emaljas miera balodis. No kara vētrām viņu pasargās varonis padomju karavīrs Dzejoļi «Pie Maskavas metro kartes» Silvu Kaputikjanu, vērojot, kā visas metro līnijas sastopas Revolucionāra laukuma, nodarbināta priecīga doma: Maskava tagad ir kļuvusi par pasaules centru, uz kuru ved visi ceļi.

Silva Kaputikjana atsaucas arī uz aktuālām starptautiskās dzīves tēmām. Dzejoļis «Atbilde» atmasko amerikāņu imperialistu plēšoni, jauna kara kurināšanas plānus. Tas dibinās uz konkrētu fakti, kad 1950. gadā amerikāņi, maskēdami savus spiegošanas nolūkus, tēlās meklējam Araratā Noasas šķirsa pallekas. Tiem, kam liekas, ka Armeņu viegli var apdraudēt amerikāņu agresija, dzejniece dod atbildi, kas pilna padomju patriotisma, ticības socialistiskās iekārtas spēkam, biedram Staļinam, kas no Maskavas ar savu gudro politiku prātis novērst katras briesmas:

Man sacīja tad: — Vien skaties
mazliet —

Erevanai tik tuvu ir briesmas:
Viņiem tikai pār Araksu jāiet,
Lai tev mājās jau apņemtu
liesmas.

Teicu es: — Ceļa tiem neatrasti!
Kas uz Turcijas robežas stāties —
Visām reizēm lai iegaužot tas:
Surpu nākot caur Maskavu jāiet!

Ar grāmatu «Mani mīļie» Silva Kaputikjana parāda sevi — mūsu socialistiskās valsts lielajai lasītāju saimei — kā talantīgu padomju laimīgās dzīves un tautu draudzības dzejnieci.

Mirdza Abola

Jaunie padomju tēlotājas mākslas darbinieki

Vissavienības konference par audzināšanas un mācību darbu tēlotājas mākslas augstskolās

Lielu interesi Maskavas sabiedrībā radīja PSRS Mākslas akadēmijā sarīkotā izstāde, kurā bija eksponēti padomju zemes tēlotājas mākslas augstskolas pagājušā pavasari beigušo jauno mākslinieku diplomdarbi. Izstāde bija atvērta veselu mēnesi. Tā uzskatāmi parādīja, ka jauno padomju mākslinieku idejiskā un profesionālā audzināšana arvien uzlabojas.

Izstādē noslēdzot, PSRS Ministru Padomes Mākslas lietu komiteja un PSRS Mākslas akadēmijas prezidijs sarīkoja trīs dienas ilgu metodisku konferenci par idejiskās audzināšanas un mācību jautājumiem padomju tēlotājas mākslas augstskolās. Konferencē piedalījās Maskavas, Leningradas, Kijevas, Charkovas, Erevanas, Tallinas, Viļņas mākslas institūtu un Tbilisi un Latvijas PSR mākslas akadēmiju pedagogi un studenti. Konferencē apspriesti jauni uzdevumi mācību un audzināšanas darba uzlabošanai, atbilstoši tam lielajām prasībām, kas visai padomju mākslai izvirzīti Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresā.

Par diplomdarbiem glezniecības nozarē referēja profesors A. Kuzņecovs. Konstatējās, ka socialistiskā realisma principa apgušana mākslas augstskolās arvien nostiprinās, un atzinīgi novērtējis diplomandu radošo drosmi izstrādāt idejiski nozīmīgus un atbildīgus tematus, prasmi atklāt padomju dzīves īstenību raksturojošas parādības, referents atzīmēja arī nopietnus trūkumus daudzos diplomdarbos. Runājot konkrēti par Baltijas republiku mākslas augstskolu absolventiem, profesors A. Kuzņecovs norādīja uz vēl nepārvarētām formalisma un naturalisma ietekmēm. Kā piemēru viņš minēja V. Formozova gleznu «Akademijs T. Zalka'ns savā darbnīcā» (vadītājs prof. J. Tilbergs), kurā uzmašīgi parādītā priekšmetu faktura nomācot tēlu, un V. Andrijeņko gleznu «Jaunā ģimene tirgū» (vadītājs prof. O. Skulme), kurā naturalistiski parādīti pirmajā plānā nostādītie bērnu ratņi. No Latvijas PSR Mākslas akadēmijas absolventu diplomdarbiem par labāko tika atzīta A. Toropina glezna «V. Makovskis konsultē Jāņa Rozentāla diplomdarbu» un V. Grechova glezna «Jūrnīki atpūtā» (abiem darbiem vadītājs docents Ed. Kalniņš). Jāpiebilst, ka prof. A. Kuzņecova domām attiecībā uz V. Formozova gleznu «Akademijs T. Zalka'ns savā darbnīcā», vērtējumu nepiekrīt gleznotājs un kritiķis prof. N. Zamoskins. Viņš atzina, ka šī glezna liecina par jaunā mākslinieka neapšaubamu apdāvinātību.

Par skulptūras nodaļu diplomandu darbu izstādē referēja profesors M. Kerzins. A. Veinbachas «Bronzas lēdži» — vieniģo skulptūru, kas pārstāvēja Latvijas PSR Mākslas akadēmijas šopavasari beigušo tēlnieku diplomdarbus — referents uzskatīja par neveiksmīgu. Autore, kaut arī centusies pareizi atrisināt darba tēmatu, nav, pēc referenta domām, pietiekami pārdomājusi savas skulptūras saturu un tādejā nav spējusi radīt realistisku padomju strādniecības tēlu.

Debātes runāja arī Latvijas PSR Mākslas akadēmijas rektors prof. O. Skulme. Viņš atzina, ka idejiskā audzināšana republikas Mākslas akadēmijā vēl joprojām atpaliek, studenti vēl nav pietiekami salisti ar straujājiem dzīves attīstības procesiem republikā. Tās tad bijis galvenais cēlonis, kādēļ jauno gleznotāju un tēlnieku darbos palikušas neizskaustas formalisma ietekmes. Pedagogi, īpaši — vecāki paudzes, vēl neprot mācību darbu dibināt uz marksisma-lenīnisma stingrajiem pamatiem. Tādēļ radikāli jāgādā par idejiski politiskā līmeņa celšanu pašu pedagogu vidū. Runas noslēgumā prof. O. Skulme izteica pārliecību, ka Latvijas PSR Mākslas akadēmijā spēš pārvārtēt līdzšinējos trūkumus un akadēmijas profesora prātis iemācīt studentus, kā pareizi atklājam gleznas, skulptūras vai grafikas idejiskais saturs, paceļis augstākā līmenī gleznošanas kultūru.

Konferences noslēgumā, rezumējams tās rezultātus, runāja PSRS Mākslas akadēmijas prezidents, PSRS Tautas mākslinieks Aleksandrs Gerasimovs. Konferencē pieņēma virkni lēmumu, kas palīdzēs uzlabot darbu padomju tēlotājas mākslas augstskolās.

(No mūsu Maskavas korespondenta)

Pirmizrādes republikas teatros

Jelgavas teātrī iestudēta A. Globas luga «Izlietais trauks», kas uzrakstīta pēc ķīniešu klasika Van Si-fu tautas lugas motīviem. Attēla: I. Hincenberga (In-Ina) un V. Singajevska (Chun-Njana).

Jaunatnes teātrī notikusi P. Majarevskas lugas «Rācenis» pirmizrāde. Attēla: M. Miezīte (Vecmāmiņa), A. Pommiers (Vēctēvs) un B. Vizicka (Maša). V. Lavrentjeva uzņ.

A. ARBUZOVA Valmieras Dramas teātrī «TAPA»

Padomju dramaturgs Aleksejs Arbuzovs jau vairākas lugas veļtījis padomju cilvēka morāles, ģimenes dzīves un mīlestības temata risināšanai. Viena no tādām lugām ir «Tapa», ko uz padomju teātru skatuves rāda jau 15 gadus. Kā pirmās mūsu republikā šo lugu iestudējis Valmieras Dramas teātris.

Sini lugā daudz psiholoģiski dziļu momentu. Tā izraisa daudz pārdomu, sniedz daudz pamācoša, it īpaši jaunatnei. Lugas tēli un notikumi stāsta, kā cilvēkam jādzīvo, kā jāstrādā un jācīnās, lai viņš dzīvē būtu laimīgs, pats sev un sabiedrībai pilnvērtīgs.

«Tapa» inscenējis un iestudējis Jelgavas Dramas teātra režisors, LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks Pēteris Lūcis. Galvenajās lomās tēlo gandrīz tikai jaunie aktieri.

Izrādes idejiskā satura atklāšanā režisors pasvītrotī izcēlis socialistiskās etikas noteicošo lomu padomju cilvēku mīlestības attiecībās un ģimenes dzīvē. Izrāde virzīta uz to, lai savilpojoši parādītu padomju cilvēku cildenās savstarpējās attiecības, atsaucību, smalkjūtību vienam pret otru, uzupurēšanos sabiedrības labā un neatlaidīgo cīņu komunisma celšanā. Pretēju centienu un interešu sadursmes galu galā izvērsas par lugas personāžu iekšēju cīņu ar sevi, par cīņu, kuras rezultātā top pilnvērtīga, padomju sabiedrībai vajadzīga personība.

Pareizi traktēti visi tēli. Mazliet neskaidrāk interpretēts vienīgi Basins, kas jau pēc lugas autora dotā teksta ir savādnīks — zīpkāris zīpkārbības dēļ.

Režisors jūtami pacēlis jauno aktieru meistarības līmeni, īpaši attiecībā uz izrunas skaidrību un jūtu izpaušmes nianšu bagātību. Izteiksmīgi veidotas un piepildītas pauzes. Pārdzīvojumi uz skatuves rosina priekšstatu plūsmu, rada ciešu kontaktu starp aktieriem un skatītājiem.

Grūtības režisoram radušās ar tipiski krieviskā kolorīta izveidošanu.

Visspilgtākais un psiholoģiski visdziļāk tverts ir Tapas tēls, ko veido jaunā aktrise Austrā Skudra. Alzraujoša ir Tapas iekšējā cīņa ar sevi par sava rakstura disciplinēšanu, apstākļu pārvarēšanu. Aktiŗes temperaments ir ļoti piemērots šim tēlam, jo Tapas rakstūrā pārsvarā ir jutoklība, vienpusīga aizraušanās, kādēļ uz pareizā ceļa viņa nokļūst tikai ar citu cilvēku palīdzību.

Jaunais aktiŗis Zigmunds Misiņš Hermeni tēlo tikpat temperamentīgi. Taču pārdzīvojuma dziļumu viņam ne vienmēr izdodas atklāt pietiekami izteiksmīgi. Aktiŗim vajadzētu vairāk akcentēt prāta cilvēku, mazāk jutoklību.

Jaunā aktrise Velta Dišlere pareizi uztvērusi Marijas tēlu. Tēlotāja akcentē Marijas nosvērtību, neatlaidīgu darbību gūto rūdījumu, iekšējo disciplinētību. Taču gribētos Mariju redzēt siltāku, viņas pārdzīvojumu dziļāku.

Jaunās aktrises Māras Jaunarājas tēlotajai Dusjai jāklūst aktīvāka.

Pēteris Muraškas veidotais Ignatova tēls ir visai iespaidīgs. Redzam nosvērtu un versmainas enerģijas pilnu padomju darbinieku. Jāpiebilst vienīgi pret to, ka aktiŗis izvirzījis parādīt Ignatova kvēli, aizrautību attiecībās ar Tapa.

Labi uzticētās lomas veic Doroteja Svetecka (Vecmāmiņa), Anita Salduma (Saimniece), Uldis Koškins (Basins) un jaunais aktiŗis Jānis Cvetkovs (Michejs).

Šis inscenējums Valmieras teātrim bijis izdevīgs divējādā nozīmē. Skatītājiem sniegta vērtīga, dziļa idejiska satura bagāta un skatuviski interesanta izrāde. Kopīgajā darbā ar režisoru P. Lūci daudz guvuši arī aktiŗi. Jūtami audzis viņu profesionālās meistarības līmenis.

J. Bīriņš

Kulturas un izglītības iestāžu uzdevumi darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā

Padomju Savienības Komunistiskās partijas jaunais Statuts, ko pieņēma partijas XIX kongress, teikts: «Tagad Padomju Savienības Komunistiskās partijas galvenie uzdevumi ir uzcelt komunistisko sabiedrību, pakāpeniski pārejot no socialisma uz komunismu, nemitīgi celt sabiedrības materiālo un kultūras līmeni, audzināt sabiedrības locekļus internacionālismā un brālīgu sakaru nodibināšanā garā ar visu zemju darbaļaudīm, visnotāl stiprināt Padomju Dzimtenes aktīvo aizsardzību pret tās ienaidnieku agresīvo rīcību.»

Tapēc visas pasaules darbaļaudis uzskata šo kongresu kā svarīgu etapu ceļā uz komunismu, kā lielu ieguldījumu cīņā par mieru visā pasaulē.

Partijas kongresā pieņemtais piektais piec gadu plāns paredz jaunu varoņu Padomju Savienības tautas saimniecības augšupeju un nodrošina turpmāku tautas materiālo un kultūralo līmeņa paaugstinājumu.

Lai realizētu grandiozo komunisma celtniecības programmu, nepieciešams sabiedriskā darba ražīguma nemitīgs kāpinājums, kas, savukārt, saistīts ar strauju visas tautas kultūras līmeņa paaugstinājumu.

Ievērojamu vietu darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā iņem tādas kultūras un izglītības iestādes kā bibliotēkas, klubi, muzeji, kuru darbība vēsta uz to, lai nestu tautas masās zināšanas, veidotu viņu politisko apziņu, lai, sabiedriski un ražošanas aktivitāti, saistītu viņu ikdienas darbu ar komunisma celtniecības uzdevumiem.

Kultūras un izglītības iestāžu skaits Latvijas PSR pirmās pēckara piec gadu laikā vairāk nekā divkāršojies, un jaunais piec gadu plāns paredz tā turpmāku ievērojamu pieaugumu.

Daudzas no šīm iestādēm partijas organizāciju vadībā jau tapušas par īstiem padomju socialistiskās kultūras centriem šā vārda tiešā nozīmē. Tā, piemēram, labi strādā daudzas Rūjienas, Cēsu, Talsu, Valmieras, Bauskas un citu rajonu kultūras un izglītības iestādes.

Pēckara gados ievērojami attīstījušies visi kultūras izglītības darba veidi un formas, kas kalpo darbaļaužu komunistiskajam audzināšanai. Rajonos noorganizētas pastāvīgas lektoru grupas, vairākkārt pieaudzis nolāsīto lektoru skaits, pieaugusi bibliotēku grāmatu fondi, izsniegto grāmatu un lasītāju skaits. Bibliotēkas izvērtušas plašu padomju literatūras, politisko zināšanu un progresīvās padomju zinātnes propagandu, pieaudzis muzeju apmeklētāju skaits.

Paf tautas mākslinieciskās pašdarbības attīstību apliecinot, ievērojams pēckara gados notikušas skates un dziesmu svētki. Kā jauna parādība mākslinieciskajā pašdarbībā atzīmējama oriģināla tautas daiļrades veidošanās, kas izpaužas laikmetīgu dziesmu, deju, tēlotājas un lietiskās mākslas darbu radīšanā.

Pēckara gados cēlies arī masu kultūras darba idejiski politiskais līmenis: uzlabojusies lekciju propaganda, saturīgāks tapis bibliotēku un muzeju darbs, audzis mākslinieciskās pašdarbības repertuārs un izpildījuma idejiski mākslinieciskais līmenis.

Pēckara gados manāmi uzlabojusies arī kultūras un izglītības iestāžu kadri un viņu politiskais un vispārējais izglītības līmenis, kultūras iestāžu darba veids, ieviešot komunistu un komjauniešu. Lielāku vērību šim darbam sākušas pievērst vietējās padomju, partijas un komjaunatnes organizācijas, uzlabojusies savu darbu ražotā un pilnētā kultūras un izglītības darba nodalīšana, ko īpaši sekmēja arī republikas sadalīšana apgabalos un attiecīgu orgānu un kultūras iestāžu izveidošana apgabalu centros.

Komunistiskās partijas vadībā masu kultūras darba ietekme darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā ar katru dienu piraug un kļūst ledarbigāka. Mūsu republikā sekmīgāk risinās lielais vēsturiskais uzdevums padarīt visus strādniekus un visus zemniekus par kultūraliem un izglītotiem ļaudīm.

Ludzas rajona bibliotēku vada Rīgas kultūras un izglītības darbinieku tehniskuma absolvente komjauniete Knaure. Bibliotēka labi nostādīta padomju grāmatas propaganda, sevišķi sabiedriski politiskās literatūras, kura sastāda 40 proc. no visa bibliotēkas grāmatu fonda. Padomju grāmatas propagandai bibliotēka izmanto visas masu darba formas: rīko grāmatu izstādes, izgatavo plakātus, lozungus, sastāda ieteicamās literatūras sarakstus, organizē konsultācijas un individuālas pārrunas ar lasītājiem, literārus vakarus un lasītāju konferences. Bibliotēkas lasītāvi iekārtots stends «Paliģe propagandistam un agitatoram», grāmatu izstādē, kas veļlita cīņai par mieru, novietotas fotomontažas, kas stāsta par V. I. Lēņina un J. V. Staļina dzīvi un darbību.

Šā gada pavasarī Ludzas rajona bibliotēka organizēja lasītāju konferenci par A. Brodeles grāmatu «Marta», kurā piedalījās ap 200 lasītāju.

Šī rajona bibliotēka aktivizē viedāžākos ledzīvotāju slāņus: strādniekus, kolchozniekus, kalpotājus, skolniekus, inteliģenci. Bibliotēkas lasītājs, 84 gadus vecais Timošenko, mū grāmatas par astronomiju, bioloģiju un citām dabaszinātnes nozarēm. Viņš atzīstas, ka «tagad zinātne daudz ko māca, bet agrāk zinājām tikai bibeli».

Tiem lasītājiem, kuri paši bibliotēku nevar apmeklēt, bibliotēkas darbinieki pieņem grāmatas mājās.

Bibliotēka cieši sadarbojas ar rajona partijas un komjaunatnes organizācijām, skolām un citām rajona iestādēm. Lielu palīdzību bibliotēkas darbā sniedz partijas kabineta vadītājs b. Špilovs, komjaunatnes komitejas sekretārs b. Kuņecovs, instruktore b. Jerochina u. c.

ALEKSANDRS MOZERTS

Ap bibliotēku izveidošies plaša lasītāju aktīva, darbojas bibliotēkas padome, kas sniedz ievērojamu atbalstu bibliotēkas darba izvēšanā. Arteja «Uzvara» strādnieks b. Jeršovs palīdz bibliotēkai izgatavot plakātus, lozungus. Arteja «Liesma» gaidnieks b. Katkevičs ir ne tikai aktīvs bibliotēkas lasītājs, bet arī labs grāmatu propagandists, kas savā darba vietā sarīko pārrunas par izlasītajām grāmatām. Viņa pārzina atrodas arī rajona bibliotēkas organizētā pārvietojamā bibliotēka. Bibliotēkas masu darba pasākumus aktīvi atbalsta arī komjaunieši Gatlās, Golubova, Lēvins u. c.

Isā laikā Ludzas rajona bibliotēka izveidojusies par metodisko centru pārējām sava rajona bibliotekām. Tās darbinieki divas reizes mēnesī apbraukā ciemu bibliotēkas, lai pārbaudītu to darbu un sniegtu tām vajadzīgo palīdzību. Izbraucot uz vietām, viņi pārbauda arī kolchožu bibliotēkas, kuras piestiprinātas attiecīgām ciemu bibliotekām.

Vismaz vienu dienu nedēļā ciemu bibliotēku darbinieki pavadā savos kolchozos, palīdzot kolchožu bibliotēku grāmatu apstrādāšanā, sienas avīžu, «kaujas lapu» un «zibēnu» izdošanā, plakātu un lozungu izgatavošanā, pārrunu sarakstīšanā brigādēs. Ar ciemu bibliotēku darbinieku palīdzību par labām kolchožu bibliotekām izveidojusies Staļina un Suvorova vārdā nosaukto kolchožu bibliotēkas. Grāmatu fondi šajās bibliotekās apstrādāti un lasītāju formulāri atrodas labā kārtībā. Staļina vārdā nosauktajā kolchozā ar rajona bibliotēkas palīdzību notika lasītāju konference par A. Sakses romānu «Pret kalnu», kurā piedalījās ap pusimts kolchoznieku.

Lai apzinīgi un prasmīgi veiktu savus pienākumus, Ludzas rajona bibliotēkas darbinieki nepārtraukti ceļ savu politiski idejisko līmeni un darba kvalifikāciju. Regulāri notiek ražošanas apspriedes, kurās bibliotēkas darbinieki iztīrā savus darba plānus, kritizē pieļautās kļūdas un trūkumus un meklē līdzekļus to novēršanai. Darba ražīguma celšanas nolūkos katrē bibliotēkas darbinieks uzņemies konkrētas socialistiskās saistības.

Daudzveidīgu darbu ļaužu komunistiskajā audzināšanā veic arī daudzas klubi tipa iestādes.

Tā Kandavas rajona Strazdes ciema klubs (vadītājs b. Pētersons), stādot par savu mērķi veicināt ar kultūras darba līdzekļiem savlaicīgu ražas novākšanu un labības sagādē plāna izpildi, jau pirmā ražas novākšanas sākuma bija leplānojis virkni aktuālu kultūras darba pasākumu.

Lai veicinātu socialistisko sacensību un vispārīnātu labāko kolchoznieku pieredzi, Strazdes ciema klubs lielu

vērību veļt masu kultūras darbam brigādēs. Katrā brigādē regulāri notiek laikrakstu skajas lasīšanas un pārrunas, iznāk «cīņas lapas», «zibēni» un sienas avīzes.

Ražas novākšanas laikā rosīgi darbojas klubi agitbrigādē skolotāja b. Krievana vadībā, sniedzot attiecīgus priekšnesumus ciema klubā, brigāžu darba vietās tieši uz lauka, kā arī kaimiņu kolchozos. Klubā tiek demonstrētas zinātniskās un mākslas filmas, notiek lasītāju konferences un sporta sacensības.

Strazdes ciema kluba darbs balstās uz plašu aktīvu. Cie kluba darbojas padome, kuru vada Strazdes septiņgadīgās skolas skolotājs — komunistis Birkenšteins. Viņš uzņemies vadību arī par kolchoza «Varonis» ceturtnās laukkopības brigādes sarkano stūrīti un aktīvi piedalās dramatiskajā pulcinā. Padomes locekle skolotāja Baumanē darbojas kā kora diriģente, skolas direktors Mitlers vada kluba dramatiskā pulciņu, aptiekas pārzinis b. Fricbergs lasa zinātniski izglītojošas lekcijas, bez tam vada politnodarības un aktīvi strādā līdz dramatiskajai pulcinā.

Kluba padomes locekle kolchoza agronomo komjaunietē Skujņa regulāri iepazīstina kolchozniekus ar jaunākajiem sasniegumiem padomju lauksaimniecībā un lopkopībā. Lauksaimniecības arteļa «Varonis» kultorgs komjaunietis Spalvāns pārzina kolchoza bibliotēku, kurā skaitās jau tūkstoš grāmatu, un pirmās laukkopības brigādes sarkano stūrīti. Kolchozniece Grinberga gādā par to, lai klubā un kolchozā regulāri iznāktu sienas avīzes.

Intensīvi tie norit arī BSB «Vārpa» fizkultūras nodarbības. Aktīvs fizkolektīva organizētājs un vadītājs ir kolchoza rēķinvedis b. Ozoliņš.

Dažādu kultūras pasākumu organizēšana un izvešana eakār ar saimniecisko un politisko uzdevumu izpildi aktīvi piedalās arī Strazdes ciema Padomes priekšsēdētājs b. Paldinš un /a «Varonis» priekšsēdētājs b. Dambis.

Pateicoties ciešiem sakariem starp saimniecisko, masu politisko un kultūras izglītības darbu, /a «Varonis» sekmīgi veic visas saimnieciskās kampanijas, nodrošina saviem locekļiem turīgu un kultūralu dzīvi. Kolchoznieki ceļ savu politisko līmeni vietējā politiskā, mācās trīsdaģīgos agrozootehniskos kursos, piedalās mākslinieciskās pašdarbības pulciņos.

Atzīstamus panākumus kultūras un izglītības darbā ražas novākšanas periodā guvuši arī Cēsu, Limbažu, Saulkrastu, Gulbenes, Bauskas un citi rajoni.

Gulbenes rajona kolchozi jau septembra vidū noslēdza labības piegādi valetij. Sakarā ar šo ievērojamo notikumu rajona tautas namā un bibliotēkas organizēja darba pirmindniekiem veļtītus vakarus. Staļina, Kirova un

Raiņa vārdā nosauktajos kolchozos rajona partijas komitejas sekretāre b. Zariņa un b. Šolmeistere nolāsīja referātus par partijas XIX kongresu un par piekto piec gadu plānu PSRS attīstībā. Rajona un ciemu vadība izsniedza labākajiem kolchoziem, brigādēm un kolchozniekiem Goda rakstus. Uz šiem kolchoziem izbrauca rajona kultūras nama un vidusskolas agitbrigāde 40 dalībnieku sastāvā, kurā ietilpa orķestris, sleviešu un vīru dublīkvaletī, tautisko deju ansamblis, vingrotāji, daiļlasītāji.

Šā gada septembrī Priednieku ciema tautas nams organizēja pirmindnieku darba pieredzes popularizēšanas vakaru. Skolotāji nolāsīja referātus: «Mūsu republikas darba pirmindnieki» un «Padomju Latvijas lopkopis — Socialistiskā Darba Varones». Tika atzīmēti vietējo kolchožu pirmindnieku darbs — /a «Padomju Armija» slaucējas Austras Egļites, kura izslaukusi no katras govīs 2.500 litru piena, Vorosiļova vārdā nosauktā /a kolchoznieces Annas Smukinas panākumi, kura rudzu novākšanas laikā sasēja 1.050 kūliņu dienā. Vakara noslēgumā priekšnesumus sniedza tautas nama un vidusskolas kolektīvi.

Ražas novākšanas laikā sestdienās un svētdienās uz kolchoziem izbrauca rajona kultūras nama agitbrigāde, kurā piedalās nodaļas vadītāja b. Magoņe, kultūras nama direktors b. Ilgašs, nodaļas instruktore b. Babule un citi. Gulbenes rajona kultūras un izglītības iestāžu darbinieki palīdz arī kolchožu darbos, piemēram, nodaļas inspektore Babule pie skabbarības sagatavošanas, Priednieku ciema tautas nama vadītāja b. Mežīte kuļšanas talkās, Gulgauskas ciema bibliotēkas vadītāja b. Runce pie labības novākšanas, kultūras nama direktors b. Ilgašs pie graudu vešanas no lauksaimniecības arteļa «Kopdarbība» uz labības sagādē punktu.

Kultūras un izglītības darbs mūsu republikā cieši saistīts ar visas mūsu lielās Dzimtenes dzīvi. Vesela virkne pasākumu republikas kultūras un izglītības iestādēs paredzēti sakarā ar Lielās Oktobra revolūcijas 35. gadadienu.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresa un Latvijas Komunistiskās partijas XII kongresa lēmumi uzstāda ideoloģiskās frontes darbiniekiem jaunus svarīgus uzdevumus darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā.

So uzdevumu veļkšanā jāizmanto visi kultūras un izglītības darba līdzekļi, lai ceļtu darbaļaužu apziņas līmeni, apbrunotu viņus ar marksisma-leņinisma progresīvās padomju zinātnes sasniegumiem, mobilizētu viņus komunistiskās celtniecības uzdevumu realizēšanai. Izcila vieta šai darbā jāņem partijas XIX kongresa lēmumu propagandai.

K. Kundziņš, A. Vilsons, M. Mauriņa.

J. Niedres „Latviešu literatura“

Nākusi klajā ļoti vajadzīga, sen gaidīta grāmata — filoloģijas zinātņu kandidāta Jāņa Niedres «Latviešu literatūra» I sējums, kas aplūko literatūru feodālisma laikmetā un kapitalisma tapšanas periodā (līdz 19. g. s. vidum).

Grāmata ieguldīta ilgs darbs un liela zināšanas. Parādību raksturojumi un vērtējumi lielāko tiešu pareizi un pārliecinoši, saskaņoti ar padomju vēsturnieku atzinumiem. J. Niedre prasījis vienu aplūkot ar boļševistisku partiskumu, leņiniskā divu kultūru principa gaismā. Atmaskotas buržuāzisko pētnieku viltus mīcības. Lielā laimētā vācu autoru publikācijas latviešu valodā pārliecinoši raksturotas kā verdzinātāju literatūra, kas radīta, lai būtu vieglāk valdīt par apspiesto tautu.

Jānis Niedre ne vien sījājis un jaunā apgaismojumā parādījis agrāk izpētīto materiālu, bet ar lielu čaklību savācis jaunus, vērtīgus datus, piemēram, par G. Merķeli. Lielu vērību autore veļtījis latviešu un krievu kultūras sakariem, celdams gaismā dažus mazāk pazīstamus materiālus. Nopietna uzmanība pievērsta arī Latgales literatūras sākumiem. Tie ir svarīgi, pozitīvi vērtējami momenti grāmatā.

Labī darīts, literatūrvēstures kursā plašu vērību veļtījot folklorā, pareizi izceļot to kā vienīgo tautas domu un liģu paudēju feodālisma laikmetā, ci-

nītāju pret apspiedējiem un izsūcējiem. Vērtīgi arī bibliogrāfiskiem materiāliem bagātī pārskati par folkloristiku 17.—19. gadsimtā. J. Niedre, būdams šai nozarē redzams specialists, gājis minētajos jautājumos arī novatora ceļu, bet tieši tie rodas visnopietnākie leģidumi: tas pats sākams par grāmatā ietvertajiem etnogrāfijas jautājumiem apskatītiem.

Var jau būt, ka apgalvojumi un metodoloģiskie paņēmieni, pret kuriem nākas leģlēt minēto nozaru nespecialistiem, ir attiecīgo lietpratēju atzīti un pētījums nopamototi, bet tad vajadzēja autoram rūpīgāk un plašāk argumentēt, lai spētu pārliecināt lasītāju lielam lielo daļu, kas nav ne etnogrāfi, ne folkloristi. Tagad, šīs nodaļas lasot, arvien no jauna nākas apstāties un jautāt: «Kā to var zināt?» Piemēram, vai bagātā ornamentācija tiešām liecina par komplicētām reliģiozi mitoloģiskām atzīnām, kā teikts 21. lapusē? Vai tāds ir padomju etnogrāfu atzīnums? Kāpēc nevar būt bagātā ornamentācija ar vienkāršu reliģiju un arī bez reliģijas? Lai specialists nespecialistiem to noskaidro rūpīgāk. Līdzīgas secinājumus autors izdara vairākkārt (25.—29. lpp.). Šie grāmatas posmi par seno lietisko mākslu un ornamentu šķiet izgausī, no etnogrāfa aizraušāns un literatūras vēstures leņķis nevis skaidrību, bet neskaidrību.

J. Niedre aplūkojis folkloru pa gad-

simtēm. Folkloras periodizācija izvirzās recenzējamā grāmatā par vienu no centralajiem, bet reizē par visvairāk kritizējamu jautājumu. Ja rakstītās literatūras periodizācija būtiskus leģidumus nerada, tad folkloras periodizācija ne darba principu, ne sasniegto rezultātu ziņā neapmierina.

Daudziem datējumiem trūkst pietiekama pamatojuma. Piemēram, 18. gadsimta folklorā ieskaitīta šāda no Kr. Barona «Latvju dainām» ņemta tautas dziesma:

Kas cērt zaļu ozoliņu,
Cērt kumeļa grūtimtū;
Kas bāžņa mēitu ņēma,
Nem savam sirdēstam. (140. lpp.)

Sinī un daudzos citos gadījumos lasītājs jautā: «Kā var zināt, ka šī tautas dziesma tiešām pieder 18. gadsimtam un ne citam?» Periodizācijas kritēriju lasītājs nesaprot un tadēļ šaubās, vai tas pareizs.

Neskaidrību, kādu rada pietiekamas argumentācijas trūkums, vēl pavaļro nenoteiktība izteiksmē. Piemēram, nav ar nepieciešamo precizitāti pateikts, vai piederējums zināmajam gadsimtam nozīmē, ka attiecīgais folkloras materiāls šai gadsimta radies, vai arī bijis tālī pazīstāms no agrāka laika, vai arī tikai atspoguļo attiecīgā gadsimta īstenību.

Mēģinājums periodizēt folkloru pa gadsimtiem, pat pa pusgadsimtiem un, kas pats galvenais — ar to aprobežoties, ne vien uzvedinājis autoru uz vairākiem apšaubāmiem apgalvojumiem, bet atzīvējis arī tautas daiļrades bagātības ietvert darba kaut cik pilnīgāk. Skaistākās, populārākās, raksturīgākās un visādi nozīmīgas tautas dzies-

mas, kuras izvēlētajam periodizācijas principam nav pakļāvušās, lielā mērā atstātas ārpus apskata. Vai nu grāmatas autors tās piedēvēs 19. g. s. otrai pusē, vai neapliķos nemaz, lasītājs paliek neskaidrībā.

Lielākās iespējas ir periodizēt latviešu folkloru ne pa gadsimtiem, bet pa plašākiem periodiem, kuru robežas ietveramais materiāls daudzums lielāks. J. Niedre strādājis arī šai virzienā un bez riskantās un mazproduktīvās spriešanas par gadsimtiem runājis arī par feodālisma laika folkloru vispār, bet par maz; bez tam šis apskats nezin kādēļ ietverts nodaļā «Latviešu mutvārdu poezija 18. g. s.».

Minēto divu periodizācijas paņēmienu apvienojums jāizstrādā pamatīgāk, vajrāk vērtības tomēr veļtījot lielākajiem periodiem.

Aizraušāns ar sīko periodizāciju kaitē arī tai ziņā, ka atrauj uzmanību no citiem, folkloras izpratnē ne mazāk nozīmīgiem jautājumiem. Daudzos gadījumos nav nepieciešami zināt, vai kāds folkloras sacerejums vispār radies 17. vai 18. g. s.; nozīmīgāka ir tā idejisko un māksliniecisko vērtību analīze. Dotie atzīnumi par folkloras žanriem, temām, panta formu, pantmēru un vēl dažiem līdzīgiem jautājumiem minēto prasību apmierina tikai pa daļā. Arī tas samērā nelielais folkloras materiāls, kas darbā ietverts, patiesība ir vērtībām bagātāks, nekā parādīts grāmatā.

16.—17. g. s. rakstītās literatūras apskats pamatos pareizs, arī plašs un pietiekami daudzpusīgs. Savu uzdevumu — dot vispārīgu priekšstatu un konkrētus datus par Manceli u. c. tā amata brāļiem — tas veic. Padomju

zinātnes uzskati šais jautājumos nostabilizējusies, un nēkādi radikāli jauninājumi te gaidāmi nav. Jautājums galvenokārt par to, cik koncentrēti, pārskatāmi, interesanti un precīzi viss izstāstīts; ko vēlēties šai ziņā vēl atlikt.

Tas pats sākams par 18. g. s. vērtējumu. Baltvācu ideologu nodibināto un buržuāzisko «literatūrzinātnieku» akceptēto «kulturtreģerisma» teoriju J. Niedre atmasko spēcīgi un saskaņā ar padomju literatūrvēsturnieku atzinumiem. Sevišķi iepriecina arī tas, ka grāmatas autors arhivā izpētījis G. Merķeļa vēlinos, nepublicētos rakstus, uz kuru pamata varējis spriest par ievērojamā apgaismojāja uzskatu attīstību. Mūža otrā pusē G. Merķelis izaudzis par agrāk ar cērtībām uzliktās monarhijas kritiķi un atzīnis, ka dzīvi pareizi var vadīt tikai pati tauta. J. Niedre izsaka hipotēzi, ka G. Merķeļa uzskatu attīstību pozitīvi ietekmējuši dekabrīsti un petraļevceši. Literatūrvēsturē lielā mērā novatorisks arī grāmatas autora paceltais jautājums par hermētisko rakstiem. Toties neapmierinātība paliek tai ziņā, ka priekšdarbu trūkuma dēļ ne visai izdevies ietvert vajadzīgo proporciju apskatu samēros. Piemēram, «Latviskajā gada grāmātā», kas paredz raksturota kā «pilnīgi nenozīmīga parādība» (123. lpp.), veļtīts gandrīz tikpat garš apskats kā visiem apgaismojājiem pirms Merķeļa kopā.

Smagāks uzdevums bijis literatūrvēsturē mazāk izdiskutētais 19. g. s. pirmās pusē raksturojums. Šai laikā, kad dzimtbūšanas saimura procesis draud izraut izsūktos latviešu dzimtlau-dis no feodālā rokām, sākas vācu muļ-nieku un mācītāju vēl neredzēta aktīvi-

Mākslas darbinieku nams pārkārto darbu

Mākslas darbinieku namam nosprausti atbildīgi uzdevumi. Tam jākļūst par centru, kur mākslas darbinieki ceļ savu sabiedriski politiskās gatavības līmeni, sistemātiski tīkdamies ar dažādu mākslas lēstāžu un nozaru pārstāvjiem, veicina pieredzes apmaiņu un paplašina savu redzes loku, nodrošina ciešas saites ar plašām darbaļaužu masām.

Savus uzdevumus Mākslas darbinieku nams līdž šim veic visai vajā. Nama vadība nespēja pārvarēt zināmu kūrimumu sekciju darbā, nepacēla nama darbību radošā plāksnē. Ar partijas un citu sabiedrisku organizāciju palīdzību radīti visi nepieciešamie priekšnoteikumi, lai nama darbību radikāli uzlabotu.

Mākslas darbinieku sabiedriski politiskajā audzināšanā galvenā loma ir Marksisma-lenīnisma vakara universitātes filiālei. Sogad filiāles I kursā marksisma-lenīnisma pamatus apgūst ap 200 mākslas darbinieku. II kursā mācās ap 150 mākslas darbinieku. Marksisma-lenīnisma vakara universitātē beigusi savas zināšanas dažādās mākslas teorijās un vēstures disciplīnās papildina Literatūras un mākslas universitatē, kurā ir 150 klausītāji.

Radošā darbā aktivizēšanai pie nama noorganizētas 12 sekcijas. To vadību uzņēmušies leģendārie mākslinieki un mākslas lēstāžu vadītāji darbinieki. Piemēram, dramaturģijas sekciju vada Tautas māksliniece, Staļina premijas laureate L. Bērziņa, vokālo sekciju — Nopelniem bagātā māksliniece, Staļina premijas laureate V. Krampe, mākslas mācības lēstāžu sekciju — Nopelniem bagātā mākslas darbinieks prof. V. Zosts, estrādes mākslas sekciju — Filharmonijas direktors V. Praviļņis. Nama vadībā aktīvi darbojas arī Staļina premijas laureats M. Zariņš, Nopelniem bagātā mākslas darbinieks Ed. Mikelsons, Nopelniem bagātā mākslinieki I. Zvanova un A. Astarova, u. c.

Lai padarītu savu darbu interesantāku un saistītu to ar aktualākajiem notikumiem, Mākslas darbinieku nams šogad paredzējis laist ik mēnesi klajā

3 mutiskos žurnālus: «Gribu visu zināt», «Dzīve un zinātne» un «Jaunais biedrs» (jaunajiem un topošajiem māksliniekiem). Šo žurnālu darbā iesaistīti daudzi leģendārie sabiedriskie, zinātnes, literatūras, mākslas un fiziskās kultūras darbinieki. Žurnāli iepazīstina mākslas darbinieku saimi ar starptautiskās politikas aktualākajiem jautājumiem, izcilākajiem sasniegumiem padomju zinātnē, tehnikā, literatūrā, mākslā, sportā un citās nozarēs.

Daudz vēribas mākslas darbinieku nams šogad veidi bērnu sektoram. Līdztekus agrāk pastāvējušajiem dramaturģijas un choreogrāfijas pulciņiem noorganizēti klavieru, vijoles, kora un baļona pulciņi. Tāpat paplašināsies muzikālā vokālā un zīmēšanas studija.

Izplānoti vairāki sarīkojumi ciklā: «Staļina premijas laureāti Mākslas darbinieku namā», «Jaunie mākslinieki» un «Republikas muzikas skolu koncerti» — atskaites. Namā sistemātiski viesosies un dalīsies pieredzē ar Rīgas māksliniekiem izcilākie Maskavas un citu lielāko padomju kultūras centru mākslinieki, kas lebrauc mūsu republikas galvaspilsētā uz koncertiem un viesizrādēm. Paredzēti regulāri rīkot arī lielāko mākslinieku pasākumus, koncertus.

Blakus darba rosmes pastiprināšanai pašā namā turpmāk arvien vairāk sarīkojumu — it īpaši lekcijas, mutiskos žurnālu izlaidumi, koncerti — notiks arī tieši rūpniecības uzņēmumos un mākslas lēstādēs. Tas, bez šaubām, darīs ciešākas mākslinieku saites ar masām.

Mākslas darbinieku namam ir visas iespējas strādāt radoši un pilnvērtīgi. Jārūpējas vienīgi, lai darbā iesaistītos arvien lielāks aktīvistu pulks, lai par nama pasākumiem interesētos visi mākslinieki. Pašu mākslas darbinieku un vispirmā kārtā mākslas lēstāžu vietējo arodoorganizāciju aktivitāte ir svarīgākais priekšnoteikums nama darbības radikālam uzlabojumam.

M. Sluckovs,
MDN atbildīgais sekretārs

Vēstule redakcijai

Organizatoriski trūkumi saboja vērtīgu pasākumu

18. un 19. oktobrī Valmierā notika LPSR Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta zinātniskā sesija, veltīta Andreja Upīša literārajai darbībai. Vecākā zinātniskā līdzstrādniece M. Abola nolasīja referātu «Andrejs Upīts un krievu literatūra», vecākā zinātniskā līdzstrādniece I. Bechmane — «Revolucionārās kustības atspoguļojums Andreja Upīša darbos», filoloģijas zinātņu kandidāts A. Vilsons — «Andrejs Upīts kā buržuāziskā nacionālisma atmasketotājs», docents E. Sokols — «Andreja Upīša romāns «Plaša mākoņos» un vecākā zinātniskā līdzstrādniece M. Saule-Sleina — «Valoda un stils Andreja Upīša romānā «Plaša mākoņos». Referāti bija saturīgi un interesanti, tezes izstrādātas plaši un pamatīgi. Tādēļ interese par sesiju Valmierā, īpaši skolotāju, skolēnu un kultūras un izglītības darbinieku vidū bija ļoti liela.

Taču sesijas nozīmī lielā mērā mazzināja vairāki, galvenokārt organizatoriskās dabas trūkumi. Pirmkārt, jāatzīmē tas, ka darba kārtībā uzņemto referātu bija tik daudz un tie bija tik plaši, ka, lai nepārkāptu paredzēto laika termiņus, referentiem nācās lasīt lielā steigā un klausītājiem bija grūti sekot referātu saturam, nemaz nerunājot par svarīgāko secinājumu pieņemšanu. Jāpiebilst arī, ka abās dienās sesijas darbs sākās ar lielu nokavēšanos. Galvenokārt šā lēmesla dēļ izpalika paredzētās pārrunas par romānu «Plaša mākoņos». Šo savu sesiju Valodas un literatūras institūts izsludināja tikai trīs dienas pirms izbraukšanas un tāpēc, piemēram, skolu literārie pulciņi referātos izvirzīto jautājumu apspriešanai nevarēja pienācīgi sagatavoties.

Valmierieši sagaida, ka turpmāk izbraukuma zinātniskās sesijas tiks organizētas labāk.

B. Zilaiskalas

Redakcijas piezīme. Sakarā ar gatavojamo Tautas rakstnieka, Staļina premijas laureata Andreja Upīša 75 gadu jubilejai Valodas un literatūras institūts līdzīgas zinātniskās konferences paredzējis rīkot arī citās vietās, piemēram, Cēsīs, Ventpilī un Jēkabpilī. Institūtam vajadzētu padomāt, lai šie sarīkojumi būtu labāk noorganizēti un neatkārtotos B. Zilaiskalas vēstulē minētie trūkumi.

Profesionālu gatavību sasniedzis pašdarbības ansamblis

Latvijas Republikāniskās Arodbiedrību padomes Kultūras namā darbojas četrpadsmit mākslinieku pašdarbības pulciņi. Sevišķi daudzveidīgi izvērstas muzikālās nodarbības. Rīgas darbaļaudis var izkopt savas muzikālās spējas gan vokālā, gan operas studijās, simfoniskajā, tautas instrumentu un putēju orķestros, gan akordeonistu ansambli.

Kultūras nama lepnums — LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka Leonida Vignera vadītais jauktais koris, kas pērn notikušajā Vissavienības arodbiedrību mākslinieku pašdarbības skatē Maskavā ieguva otro premiju. Neplūnu piecu gadu ilgajā pastāvēšanas periodā koris no niecīga kolektīva izveidojies par vairāk nekā simts dalībnieku lielu ansambli, kura rindās kopā ar fabriku strādniekiem, augstskolu studentiem, medikiem, skolotājiem un citu profesiju darbiniekiem redzam VEF inženieri Līviju Kalniņu, «Degvielas» grāmatvedi Gaidu Bērziņu, fabrikas «Kompresors» metinātāju brigadieru stachanoviēt Otu Ermani, poligrafijas tresta burtlīdnieces veltmju lēdžu stachanoviēt Edgaru Dreimani, kā arī daudzus citus čaklus dziedātājus. Koris sistemātiski rīko koncertus gan savā Kultūras namā, gan citās Rīgas koncertzālēs, viesojoties arī lauku rajonu centros.

Pagājušo svētdien LPSR Valsts konservatorijas zālē klausījāties kartejo LRAP Kultūras nama jauktā kora koncertu, priecājoties par mākslinieku gatavību, kādu ansamblis dirigenta L. Vignera vadībā (kormelstārs LPSR Valsts konservatorijas students Tālvaldis Bērziņš) parādīja M. Gļinkas, V. Muradeli, D. Sostakoviča, S. Tuļikova, A. Kalniņa, E. Meingata, J. Jēk. Medija, P. Smilgas un citu komponistu skandarbu atskaņojumos. Profesionālās gatavības laba pārbaude bija programā uzņemta A. Kalniņa dziesma «Būsim jauni». Šīs dziesmas diapazons, tīrskanības, ansambļa saliedētības un muzikālā izpildījuma gudrības kolektīvs godam veica. Ne mazāk profesionāli izskanēja padomju dzīvi slavinošu intonāciju un sirsnīgu lirisku jūtu caurstrāvētās Adolfa Skultes kantātes «Rīga» atskaņojums. Vārena spēka un pārliecības pilns bija J. Ozoliņa dziesma «Var» izpildījums. Plašā un atbildīgā koncertā koris jau guvis profesionāla ansambļa līmeni. Jāpauž, lai basu, altu un jo sevišķi tenoru sastāvam skanīguma un diapazona plašuma ziņā līdzvērtīgas tiktu padarītas arī soprāna balsis, vēl izkoptāku varētu vēlēties dikciju — sevišķi krievu valodā, tad kora mākslinieku līmeņa nemīlīga augšupeja arī turpmāk neapstāties.

Studentu simfoniskā orķestra koncerts

Kārtējā simfoniskajā koncertā LPSR Valsts Filharmonijā klausītājus iepazīstināja ar LPSR Valsts konservatorijas studentu simfoniskā orķestra spēli. Lielā būtu teikt, cik nozīmīgas topošajiem māksliniekiem ir kolektīvās nodarbības simfoniskajā orķestrī un tātad pašā laikā cik grūts uzdevums dirigentam apmācīt šo orķestri, kurā katru gadu daudzi jauni, nepiedzīvojuši muzikāli pienācīgi un tikpat daudz pieredzējuši muzikāli konservatorijas absolventu aiziet prom. Studentu simfoniskā orķestra dirigents LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka Leonida Vignera šīs grūtības ysumā sekmīgi macējis pārvarēt. Labākā liecība tam — krievu komponista Vasilija Kalņikova (1866.—1900.) I simfonijas atskaņojums.

Simfonijā studentu atskaņojumā izskanēja sirsnīgi, precīzi dinamiskajā izkārtojumā. Iespaidu vēl vairāk būtu pavairojuši dirigenta atturība tempu ziņā. Muzikāli bija fragmentāri no J. Kēpiša oīvitas «Latvju dejas». Koncertā klausījāties arī LPSR Valsts konservatorijas kompozīcijas fakultātes V kursa studenta Edmunda Goldšteina (prof. A. Skultes klase) «Svētku dejas» pirmatskaņojumu. Grūti dot no-

vērtējumu par šo kompozīciju, jo orķestris nelielo partitūru pagaidām vēl apguvis vajā. «Svētku dejas», tāpat kā citi E. Goldšteina labākie darbi, savā melodiskā materiāla ziņā saistīti ar latviešu tautas muzikas intonācijām, un šis fakts jauno autoru raksturo pozitīvi, taču ne visai pārliecinoši dejas attīstība, daudz spožāka, svētku noskaņai atbilstošāka varētu būt arī instrumentācija. Neapmierinoši studentu simfoniskais orķestris veica Jāņa Ivanova čello koncertu. Trūka ansambļa. Koncerta savijinošais tematiskais materiāls, kura atklāsmē liela loma tieši orķestrim, izskanēja sarāstīti, bez kopēja plūduma, bez pārdziļojuma. Solo partija bija uzticēta IV kursa studentam Jurim Bremšam (doc. E. Berzinska klase), kurš savu muzikālo talantu apliecināja kompozīcijas poetiskās vīdusdaļas atskaņojumā. Visumā jaunajam māksliniekam nebrūkst tehniskās sagatavotības, bet priekšnesumā vēl izjūtams bīklums. Visi virtuozie posmi koncerta materiāla neskaidri, informatīvi ziņā ne vienmēr precīzi. Cellīstam turpmākajā darbā jāapgrūst arī plašāks, skanīgāks tonis, kas šimbrīžam nepilnīgs, varbūt, slīktā instrumenta dēļ.

O. Grāvtis

Cēsu pašdarbnieki gatavojas Oktobra svētkiem

Plašu koncertprogrammu Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienai veltītajam vakaram gatavo Cēsu kultūras nama koris dirigenta A. Krastiņa vadībā. Jau iestudētas dziesmas: V. Muradeli «Dziesma par Staļinu», I. Dunejevska «Dziesma par Dzinteni», Dm. Sostakoviča «Slava Staļinam» no kinofilmas «Berlīnes krišana» finala (abas pēdējās — simfoniskā orķestra pavadijuma), vecās revolucionāru dziesmas: «Tev nebriņš smagajos spaidos» un «Sarkanais karogs» J. Straumes aranžējumā, kā

arī Alfreda Kalņina vārdā nosauktās Cēsu muzikas vidusskolas pedagogu Jaunrades sacerējumi: A. Krastiņa «Buru laiva uz Daugavas» (M. Kempes vārdi) un R. Redberga «Miera valsts» (J. Sudrābkalņa teksts).

Agitbrigāde svētku koncertam iestudē literāri muzikālu montažu.

Dramas ansamblis režisora Em. Krastiņa vadībā uzsācis iestudēt divus jaunus inscenējumus: A. S. Puškina «Stacijas uzraugu» un A. Simukova lugu «Meitenes — skalstules».

Turpinājums no 4. lapa pusē

zēšanās ideoloģiskajā frontē, mēģinājumi ar literatūras un avižu palīdzību noturēt zemniekus agrākajā pakļautībā. J. Niedres «Latviešu literatūra» to parāda labi, akcentējot šī ideoloģiskā uzbrukuma daudzās un dažādās izpausmes.

Ar tautas vēsturi ciešā sakarā dots 19. g. s. pirmās puses latviešu tautības autoru vērtējums (Neredzīgais Indriķis, A. Leitāns, A. Liventāls). Analīze atsedz viņu reakcionāro lomu gan tautas cīņā pret grūstošā feodālisma žņaugiem, gan latviešu nacionālās literatūras izveidē. A. Liventāla nozīmīgā jēkrtīvē vēl asāk. Nepietiek konstatēt, ka šī laika Liventāla dziesmas «nejūt nekā no tā miera dāras, kas tai laikā tik dziļi savijņoja trūcīgo lauku ļaužu masas.» Jāpasvīto, ka tieši šajos gados viņš konsekvēnti kalpo tautas apspievējiem. Ansa Leitāna apskatā pārāk maza vieta ierādīta viņa žurnālista un redaktora darbībai.

Īpaši izdalīts Jāņa Ruģēna un E. Dinsberga literārās darbības apskats. Pareizi raksturotas pretrunas šo autoru darbībā. Tomēr sniegtais vērtējums nedod vēl pietiekama pamata uzskatīt viņus kā apgalstotājus. Kļūdaini un pretrunīgi ir teikumi: «Dinsberģim... apgalssmes darbība vēl balstās uz bijību pret feodālo ideoloģiju» (242. lpp.). Apgalsme, kas balstīta uz feodālo ideoloģiju, nav apgalssme.

Pareizi uzsvērts, ka 30.—40. gadu zemnieku nemieri un tautas nacionālās apziņas mošanās 19. g. s. pirmajā pusē «modina Ruģēna patriotiskās domas», veido viņa dziesmas progresīvo leivirzi. Nacionālās pašapziņas veidošanās 19. g. s. pirmās puses masu cīņu rezultātā izceļama spēcīgāk. To pamato

J. V. Staļina teze: «Feodālisma likvidācijas un kapitalisma attīstības process, kas cilvēkus veldo nācijās.»

Samērā plaši Niedres grāmatā ietverti arī valodniecības vēstures jautājumi. Pretēji buržuāziskajai pseidozinātnē autori atkārtoti un pārliecinoši izskaidro vienīgo pareizo vērtējumu: vācu mācītāji nebija latviešu valodas kopēji un draugi, bet tās kropļotāji un izmantotāji cīņā pret tautu.

Prieks par jauno grāmatu krievi vien saplok, kad atklājas pietālistā bezrūpība formulējumos, redakcijā un korektūrā, kas atņem iespēju nešaubīgi uzticēties «Latviešu literatūrai» kā rokasgrāmatā ar precīzu literatūru datiem, kuras vairs nevajadzētu pārbaudīt. Varētu secināt, ka ir uzcelta ēka ar rūpīgi liktiem pamatiem, bet pavīrsu fasādes un iekšējai apdarei.

Zinātniskā darbā nevar vienu un to pašu personu saukt gan par Rehehuzenu, gan par Rehenhuzenu, kādu citu gan par Gurviču, gan Gureviču. Nevar vienu un to pašu darbu vienreiz saukt «Славянобалтийская этимология» otrreiz «Этимология». Šāda veida kļūdu krietas skaits. Visnevērīgāk sastādīts izlietoto avotu saraksts. Tāni minētas grāmatas dažādās valodās, bet nevienā nav izdevies citēt bez kļūdām. Krieviski nesaka «ноя декабрь», vāciski nav ne «Gesange», ne «Auslaage», angļiski neraksta «sekret», latīniski neprovatīvis nevar būt «Georgium», latviski nemēdz rakstīt «Reuterla lieta». Dažs autors iekārtots alfabēta ne pēc uzvārda, bet gan pēc priekšvārda (Rusovs, Pretorijs), dažs darbs pēc vīrsraksta, aizmiršot autoru pavisam pieņēmt (Višmanis u. c.). Par

tādām vainām atbildīga arī izdevniecība.

Labi, ka grāmatā sniegts daudz gada skatījums, bet slikti, ja uz tiem nevar palauties, jo, piemēram, Priebīra sprediķis vienā vietā datēts ar 1772., otrā ar 1722. gadu, «Tā dzimšanas diena» vienā vietā ar 1801., otrā ar 1804. gadu.

Ja 163. lappusē teikts, ka kāda grāmatā glabājas Valsts bibliotēkas «rietumu nodājs», tad lasītājs spēs uzminēt, ka domāta «retumu nodājs», bet ja Rozenbergers pārvērties par Rozenbergu (113. lpp.) un Napjerska konspēkts piedēvēts Zontagam (8. lpp.), tad students laikam tā arī iemācīsies. Neuzmanīgi rakstīti arī priekšvārdi un izcili: Silens ir Kārlis, nevis G.; neder saukt vāciešus (Stenderu, Bērentu un Elgeru) par Jāni un Juri, ja citiem autoriem turpat līdzās atstāj Johana un Georga vārdus.

Grāmatā daudz veco rakstu citātu. Nav labi, ja jauktas divējādas transkripcijas. Citātiem agrākajā ortogrāfijā izdevniecība gan varēja sagādāt gotu burtus. Pārbaudot izrādās, ka citātu rakstība nav pietiekami izkorigēta, tā ka uz tiem palauties riskanti un zinātniskiem nolūkiem tos izmantot nevar.

So sīko vainu ir pārāk daudz, tāpēc par tām recenzentiem jārunā — nevis lai «piesietos», bet rūpēs par mūsu zinātniskās literatūras līmeni. Šo minēti tikai nedaudzi piemēri. Izdodot grāmatas 2. daļu, autoram un izdevniecībai jārūpējas, lai tādu defektu vairs nebūtu.

Bez šīm daudzajām sīkajām neuzmanības kļūdām nākas sastapties arī ar vairāk vai mazāk neizdevīgiem formulējumiem. 61. lpp. lasītājs pār-

steigts izlasa, ka valrums Baltijas mātājā dzimuši Mežmuļži. Šī kļūda nav nozīmīga, jo no konteksta lasītājs saprot, ka sastapies tikai ar nevelkību teikuma veidojumā. Launāk, ja turpat nākamajā lappusē par Mancela sprediķiem teikts: «Šī grāmatā kā spoguļi parāda sava laika latviešu tautas dzīvi.» «Kā spoguļi» būtu tikpat kā «objektīvi», «pareizi», «nesagrozīti», bet tāds vērtējums neatbilst autora uzskatam par Manceli. Sīnī gadījumā dažs lasītājs var nepareizi uztvert pašu domu gājumu. Arī šāda veida kļūdu grāmatā diezgan daudz. Līdzās ļoti saturīgām, domu bagātām lappusēm ir dažas paviršāk rakstītas. Nemsim, piemēram, 196. lappusi. Par Hermani Treļu tur teikts, ka tas esot Vidzemes latviešu avižniecības nodibinātājs, leģendārs arī kā periodisku rakstu krājumu nodibinātājs. Tas izskan ļoti pozitīvi. Jālasa kāda pavissam cita vieta grāmatā, lai atrastu autora vērtējumu par H. Treļa reakcionāro darbību.

Dažus leibildumus modina materiāla grupējums. Elvera «Liber memorialis» (1748.) nevietā iekļūvis 17. gadsimta apskatā (79. lpp.). Līdz ar «Vecā Stendera pēcnieku» grupu 18. g. s. apskatā ietverti daž 19. g. s. autori, bet toties ar nodalu «Apgalsmotāji» pirms G. Merķeļa» vairāki 18. g. s. autori aplūkti nākamajā periodā. Nav saprotams, kāpēc nodala «Literatūra 17. gadsimtā» aptver tikai Vidzemes un Kurzemes baznīcas literatūru, bet laicīgie teksti, arī latgaliskie raksti u. c. izdalīti citās nodalās. Kāpēc Mancela vārdnīca palikusi ārpus nodalas «Grāmatas par latviešu valodniecību 17. gadsimtā»?

Grāmatā nav pievienots alfabētisks

radītājs. Autorus, kuru vārdi nav atzīmēti saturā radītājs, atzīmē grūti atrast, it īpaši tāpēc, ka tie nereti aplūkoti vairākās vietās. Tas pats saikšs par tādām jautājumiem kā zemnieku nemieri u. c. Izdodot 2. sējumu, šīs trūkums novēršams.

Zēl, ka pret ļoti vajadzīgo izdevumu, kurā J. Niedre ieguldījis lielu darbu, nākas vēst diezgan daudz teibildumu. Viens no iemesliem tam — zināma bezrūpība grāmatas veidošanas pēdējā posmā. Otrs iemesls tas, ka autors gribējis, kā saka, nošaut divus zaķus reizē. Darbs, no vienas puses, izstrādāts kā zinātnisks kurss, un to, domājams, augstskolās lietos kā mācības grāmatu. No otras puses, autors savā priekšmetā ietilpinājis diezgan daudz pūmpublicāciju materiālu un neizdiskutētu tezu, sniedzams hipotētiskos minējums (piemēram, par folkloras periodizāciju) kategoriskā drošā atzinuma formā. Tas mazina grāmatas kā uzticama cēla vadoņa vērtību. Pie tam jaunle materiāli prasa vairāk tēlpas, kas rada disproporciju. Zināmā mērā tie vainojams tas, ka mūsu periodiskie izdevumi nesniedz rakstus par vecāko literatūru, tāpēc kapitālā izdevumā jāietilpina gan plaši jauni materiāli, gan hipotēzes, kam vēl ir diskusiju materiāla raksturs.

Visumā J. Niedres darbs latviešu padomju literatūrzinātnē ir vērtīgs ne tikai leģendārs pedagogiskā, gan zinātniskā pētnieciskā nozīmē. Autors uzņēmba un neatlaidība vēl arvien nepieļaujami tukšajā latviešu padomju literatūrvēstures laukā — apsveicama. Sabiedrība gaida, ka izdevniecība nekavēšies drīz laist klajā arī 2. sējumu, kam jāaptver latviešu literatūra jaunlatviešu kustības periodā.

Senās Romas drupas sākušas runāt
S. Gūtmana zīm.

Latkraksts «Literatura un Māksla» iznāk reizi nedēļā. Redkoletģija: J. Sudrabkalns (atbildīgā redaktora v. i.); A. Grigulis, N. Grinfelds, V. Kalpiņš, I. Kreituse, J. Loganovskis (atb. redaktora v.). J. Meija, K. Plūksne. Redakcijas adrese: Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā 40 kap. Abonēšanas maksa Rbļ. 20,80 gadā. Abonentus pieņem «Prese apvienība» Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests Latvijas PRRT 1. tipogrāfijā, Blaumaņa ielā 38/40. JT 43745